

‘Kunst en kunde van het vrijeschoolonderwijs op afstand’

Rapport naar aanleiding van landelijk onderzoek - Primair onderwijs

Rapport naar aanleiding van landelijk onderzoek:

‘Kunst en kunde van het vrijeschoolonderwijs op afstand’

Primair onderwijs

©, september 2020
BVS-schooladvies
Bureau Jeugd & Media
De Vereniging van Vrijescholen

VERENIGING van vrijescholen

Bureau
Jeugd & Media

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Methodologie	6
2.1 Opbouw van de vragenlijst, kwantitatief en kwalitatief	6
2.2 Uitzetten vragenlijst en aantal respondenten	8
2.3 Gebruikte termen en systemen	8
3. Resultaten Analyse	11
3.1 Organisatie afstandsonderwijs	12
3.2 Hoe en hoe vaak afstandsonderwijs is vormgegeven	17
3.3 Evalueren en monitoren	21
3.4 Contact met de leerlingen, individueel en groepen	24
3.5 Contact met het team	28
3.6 Contact met ouders	29
3.7 De essentie van vrijeschoolonderwijs op afstand	31
4. Conclusies	40
5. Aanbevelingen	44

1. Inleiding

Door de Coronacrisis werden alle scholen genoodzaakt om op 16 maart hun deuren te sluiten en hun onderwijs op afstand vorm te geven. Leraren en schoolleiders van vrijescholen stonden voor de moeilijke opgave om de afstand tussen hun leerlingen te overbruggen. Want juist nabijheid en onderlinge verbondenheid zijn kernwaarden van vrijeschoolonderwijs.

Indrukwekkend was de creativiteit die vrijkwam bij leraren om hun leerstof over te brengen en in contact te treden met hun leerlingen. Originele filmpjes waarin leraren met flair een lesonderdeel uitlegden, mooie ingesproken verhalen, interessante fotocompilaties van opdrachten die leerlingen vastlegden, gingen viraal. Als we de nieuwsberichten mogen geloven, ging onderwijs Nederland binnen de kortste keren online. Dat de werkelijkheid weerbarstiger was dan werd voorgesteld, hadden onze adviseurs, die op ca. 100 vrijescholen werkzaam zijn, al snel in de gaten.

Er waren scholen die direct met een reddingsplan in de weer gingen waarbij doel, middel en digitaal platform inclusief frequentie leerling- en oudercontact door de schoolleiding werden voorgeschreven. Er waren ook scholen waarbij leraren zelf bepaalden of en hoe ze online contact onderhielden met hun leerlingen. Bij de laatste groep kon het gebeuren dat er dus op dezelfde school grote onderlinge verschillen waren tussen klassen. Dit leverde in sommige gevallen onrust op bij ouders.

Door de grote verscheidenheid aan werkwijzen, deden leraren allerlei ervaringen op met verschillende digitale platforms. Waarbij er groot enthousiasme was over de mogelijkheden waarover deze digitale platforms beschikten. Maar er ontstond ook chagrijn. Het ene digitale platform functioneerde niet, of haperde. Een ander platform had een bedenkelijke reputatie aangaande veiligheid, functioneerde wel, maar werd in de ban gedaan. En weer een ander platform was kindonvriendelijk door de complexiteit ervan. Wat kunnen scholen van elkaar leren? Wanneer en op welke manieren kunnen scholen digitale tools inzetten om het leerproces van leerlingen te bevorderen, contact tot stand te brengen of feedback te geven op het leerproces? We hebben ervoor gekozen om een evaluerend onderzoek te doen waarbij we terugkijken op de inzet, frequentie en het doel van het gebruik van digitale middelen waardoor we inzicht krijgen in de ervaringen van leraren met als doel van deze ervaringen te kunnen leren. Hopelijk dwingt het Coronavirus de overheid niet om opnieuw een lockdown af te kondigen. Maar als dat wel het geval is, kunnen scholen met de uitkomsten van dit onderzoek hun voordeel doen.

We hebben gezien de planning en beschikbare middelen ervoor gekozen om de input van ouders en leerlingen niet te betrekken bij dit onderzoek, hoewel dat in een mogelijk vervolg uiteraard interessant zou zijn.

De volgende thema's hebben we deels kwantitatief en deels kwalitatief onderzocht om tenslotte middels een aantal prikkelende stellingen een ongewisse toekomst te kunnen duiden:

- Organisatie van afstandsonderwijs
 - Lesstofaanbod
 - Evalueren en monitoren
 - Contact met leerlingen (individueel en in groepsverband)
 - Contact binnen het team
 - Contact met ouders
 - De essentie van vrijeschoolonderwijs in relatie tot digitalisering (middels stellingen)
- De uitkomsten van ons onderzoek kan schoolleiders en bestuurders helpen bij het maken van keuzes in tijden van crisis bij het vormgeven van onderwijs op afstand. Daarnaast kunnen leraren hun eigen werkwijze verrijken door deze af te zetten tegen de landelijke trends binnen vrijescholen bij het organiseren van afstandsonderwijs.

Naast dit evaluerend onderzoek hebben we interviews georganiseerd met leraren per jaarlaag, van kleuterklas tot en met klas 12 om inspirerende voorbeelden, ontworpen tijdens afstandsonderwijs, te verzamelen en beschikbaar te stellen via de Vereniging van vrijescholen, speciaal voor de leraren om op ideeën te komen bij het vormgeven van onderwijs op afstand.

Tot slot willen we graag onze dank uitspreken aan Annechien Wijnbergh, Gerben Deenen, Cécile de Jong en Aziza Mayo voor hun bijdrage aan dit onderzoek.

Freek Zwanenberg, Bureau Jeugd & Media
Elard Pijnaken, BVS-schooladvies

2. Methodologie

Hieronder leggen we uit hoe we de vragenlijst hebben opgebouwd.

2.1 Opbouw van de vragenlijst, kwantitatief en kwalitatief

We hebben ervoor gekozen om een vragenlijst te ontwerpen die zowel kwantitatief is als kwalitatief. Met het kwalitatieve deel van de vragenlijst kunnen we het kwantitatieve deel beter duiden en taal geven aan de percentages en aantallen. Er is een team van vier adviseurs betrokken geweest bij het ontwerp van de vragenlijst. En na de testfase is een aantal variabelen aangepast en verduidelijkt.

De eerste twee vragen hadden betrekking op de functie(s) van de respondenten binnen de vrijeschool:

- Welke functie(s) heb je binnen de vrijeschool?
- In welke klas(sen) geef je voornamelijk les?

Bij beide vragen konden meerdere antwoorden aangeklikt worden en was er ook een zelf in te vullen antwoordcategorie 'anders'. De rest van de vragen is geordend in lijn met hoe, volgens ons, de meeste scholen en leraren hun lessen op afstand hebben vormgegeven. De eerste set van drie onderwerpen (met bijbehorende onderzoeksvragen) heeft betrekking op de concrete les die leraren gaven op afstand. Er zijn vragen waarbij meerdere antwoorden gescoord kunnen worden (multiple choice), inclusief de optie 'anders', vragen die tevredenheid peilen op een schaal van 1 t/m 10 van 'zeer ontevreden' tot 'zeer tevreden' (peiling) en open vragen (open) waar respondenten een toelichting kunnen geven.

▪ **Organisatie afstandsonderwijs**

- Welke soort onderwijs heb je op afstand verzorgd? (multiple choice)
- Via welke digitale leeromgeving(en) heb je leerstof aangeboden? (multiple choice)
- Hoe tevreden ben je over het gebruik van de door jou gebruikte digitale leeromgevingen? (peiling)
- Wil je je beoordeling van de digitale leeromgeving toelichten in één zin? (open)
- Als je geen digitale leeromgeving gebruikte, hoe heb je dan je lesstof aangeboden? (multiple choice)
- Hoe tevreden ben je over deze manier van lesstof aanbieden? (peiling)

▪ **Lesstofaanbod: hoe en hoe vaak is afstandsonderwijs vormgegeven**

- Hoe heb je de inhoud van de lesstof overgebracht? (multiple choice)
- Indien je de lesstof op een andere wijze hebt aangeboden, licht dit kort toe (open)
- In hoeverre ben je tevreden over hoe je de lesstof hebt aangeboden? (peiling)
- Waar ben je het meest enthousiast over en waarom? (open)
- Waar ben je het minst enthousiast over en waarom? (open)

▪ **Evalueren en monitoren**

- Hoe lieten kinderen weten dat zij de opdrachten af hadden? (multiple choice)
- Gaf je een reactie aan de kinderen als je werk van hen had ontvangen? (ja/nee)
- Hoe gaf je feedback op het werk? (multiple choice)
- Ontstond er een heen-en-weer met de leerling, een gesprek over het gemaakte werk en de feedback? (ja/nee/soms wel/nee dit gebeurde nooit)
- In hoeverre ben je tevreden over hoe de leerlingen met de gegeven feedback omgingen? (peiling)
- In hoeverre ben je tevreden over hoe je zicht hield op het werk van de leerlingen? (peiling)
- In hoeverre ben je tevreden over hoe je zicht hield op de ontwikkeling van de leerlingen? (peiling)
- Wat zou je een volgende keer anders doen? (open)

De tweede set van drie onderwerpen betrof het contact met leerlingen, ouders en het team omdat bij het geven van lessen op afstand het van wezenlijk belang is om het contact met alle betrokkenen te verzorgen.

■ **Contact met de leerlingen**

- Hoe is er contact geweest met individuele leerlingen? (multiple choice)
- Indien een conferentietool is gebruikt voor contact met individuele leerlingen, welke conferentietool heb je dan (hoofdzakelijk) gebruikt (multiple choice)
- Hoe tevreden was je over het gebruik van deze conferentietool? (peiling)
- Wat ging goed, wat vond je lastig? (open)
- Hoe is er contact geweest met groepen leerlingen? (multiple choice)
- Hoe tevreden was je over het gebruik van deze (conferentie)tool voor contact met groepen leerlingen? (peiling)
- Wat ging goed, wat vond je lastig? (open)

■ **Contact met het team**

- Hoe is er contact geweest met het hele team van leerkrachten tegelijk? (multiple choice)
- Hoe tevreden ben je over deze vorm van contact met het team? (peiling)
- Kun je je antwoord toelichten? (open)

■ **Contact met ouders**

- Had je contact met de ouders over de voortgang van hun kind(eren)? (ja/nee)
- Indien er contact met de ouders was, via welke tool(s) verliep dit contact? (multiple choice)
- In hoeverre ben je tevreden over het contact met de ouders via deze digitale tool(s)? (peiling)

Als laatste onderwerp wilden we dat leraren stelling zouden nemen over wat het afstandsonderwijs hen heeft gebracht en of hun houding ten opzichte van digitale middelen door de coronacrisis is veranderd. Binnen het vrijeschoolonderwijs is het nog niet heel gangbaar dat veel met digitale middelen gewerkt wordt. De crisisperiode heeft dit proces sterk versneld, waardoor het juist nu heel zinvol is om naar de ervaring en mening van de leerkrachten te vragen. De stellingen konden gescoord worden op de lijn 'geheel oneens' tot 'geheel eens', met daaronder de mogelijkheid tot toelichting.

■ **Peiling: wat vind jij?**

- Stelling 1 - Het is mij goed gelukt om ook op afstand in verbinding te blijven met de klas (peiling)
- Stelling 2 - Het is mij goed gelukt om ook op afstand in verbinding te blijven met individuele leerlingen (peiling)
- Stelling 3 - Ik hoop dat ik nooit meer afstandsonderwijs hoeft te geven (peiling)
- Stelling 4 - taal en rekenen gaat nog wel, maar de kunstvakken zijn onmogelijk om op afstand te verzorgen (peiling)
- Stelling 5 - mijn onderwijsaanbod is rijker geworden door de crisis. (peiling)
- Peiling - Geef hieronder aan welke thema's wat jou betreft meer aandacht verdienen indien er weer een lockdown komt (multiple choice):
 - Effecten van langdurig beeldschermgebruik
 - De te grote macht van techbedrijven in het onderwijs
 - Zorgen rondom privacy door het gebruik van onveilige tools
 - Algemene visie op ICT gebruik in het vrijeschoolonderwijs
 - Menskundige achtergronden op ICT gebruik
- Hoe stond je voor de crisis als leerkracht tegenover lesgeven met digitale middelen? (peiling)
- Hoe sta je nu als leerkracht tegenover lesgeven met digitale middelen? (peiling)
- Stel er komt weer een lockdown, wat ga je dan absoluut anders doen qua afstandsonderwijs? (open)

2.2 Uitzetten vragenlijst en aantal respondenten

Er zijn 98 vrijescholen po aangeschreven, variërend in grootte. We gaan uit van ca. 700 leraren in het totaal. Enkele bronnen die we raadpleegden, konden ons niet het aantal leraren aanleveren. Wij hebben de scholen aangeschreven, ons eigen netwerk benaderd en de schoolleiders van alle scholen aangeschreven. Enkele schoolleiders hebben aangegeven de vragenlijst niet onder de aandacht te willen brengen bij hun leraren wegens de werkdruk die vlak voor de zomervakantie ontstond op hun school. Omdat de vragenlijst anoniem is ingevuld, kunnen we geen uitspraak doen over welke scholen er wel of niet hebben meegedaan aan het onderzoek.

Wij hebben twee keer een herinnering verzonden en via social media richtbaarheid gegeven aan het onderzoek.

195 leraren (een respons van ca. 28%) hebben de vragenlijst ingevuld. Zij komen uit verschillende vrijescholen verspreid door het land, waarbij ook de open vragen door het merendeel zijn beantwoord (gemiddeld 161 reacties per open vraag). Wij hadden een minimum van 150 vastgesteld als streefgetal om het onderzoek uit te kunnen voeren. Dat is ruimschoots behaald. Met een respons van 28% is er wel een risico op respons bias, ofwel dat vooral mensen met een uitgesproken positieve of negatieve mening zich geroepen voelen de vragenlijst in te vullen. Gezien de grote diversiteit aan antwoorden van de respondenten is ons inziens het uit het onderzoek naar voren gekomen beeld van hun bevindingen toch representatief genoeg om te delen en van te leren.

Onder 195 leraren worden ook RT-ers, IB-ers en stagiaires en in enkele gevallen schoolleiders gerekend.

2.3 Gebruikte termen en systemen

Hieronder volgt een korte uitleg van gebruikte termen en begrippen in het onderzoek.

Digitale tool:

Algemene term voor zowel digitale (huis)werk- als -communicatiemiddelen

Digitale middelen:

Zelfde betekenis als hierboven, zijn de social media, apps, mobile, big data, intranet en internet. alles met een beeldscherm, maar andere software.

Digitale leermiddelen:

Digitale middelen specifiek bedoeld voor het algehele onderwijsproces, van digitale leeromgeving tot oefensoftware.

Conferentietool:

Digitaal communicatie- en samenwerkkanal waarmee je (met groepen) kunt videobellen. Bijv. Zoom, Microsoft Teams, Google Meet. Ook wel *videoconferentietool* genoemd.

Digitale leeromgeving:

Een online platform waarop leerkrachten hun lesmateriaal kunnen aanbieden en leerlingen hun huiswerk kunnen inleveren en laten beoordelen. Tijdens het ontwikkelen van de vragenlijst is voorbijgegaan aan een belangrijk onderscheid tussen digitale leeromgevingen (of elektronische leeromgevingen). Het ene platform leent zich vooral om je eigen lessen te ordenen en aan te bieden, zoals Google Classroom en Microsoft Teams. Het andere platform is juist bedoeld om digitale leermiddelen aan te bieden ter ondersteuning van de gebruikelijke lessen, zoals Junior Einstein en Gynsy. Dit heeft voor onduidelijkheid bij de respondenten gezorgd (te lezen in de resultatenanalyse, met name bij 'hoe heb je het afstandsonderwijs georganiseerd'). Voor de duidelijkheid vind je hieronder een korte beschrijving van in de antwoorden veel genoemde digitale leermiddelen en -platformen.

Digitale middelen die in het onderzoek genoemd zijn:

Gynsy:

Digitale leeromgeving met talloze digitale leermiddelen ter ondersteuning van het basisonderwijs. Gynsy biedt digibordsoftware en digitale lesstof die aansluiten bij bestaande lesmethodes. De software is adaptief, dus past zich aan aan het niveau en de voortgang van de leerling. Ontwikkeling van de leerlingen wordt bijgehouden en de leerkracht hoeft minder na te kijken.

Meer lezen: <https://www.gynzy.com/nl/>

Junior Einstein:

Educatieve uitgeverij die een online leer- en oefenplatform biedt waarop een grote hoeveelheid digitaal lesmateriaal te vinden is. Leraren kiezen op het platform oefeningen voor hun leerlingen. Alle vakken zijn terug te vinden. Er zijn ook toetsen en de voortgang van de leerlingen wordt bijgehouden en tot rapporten verwerkt. Leerlingen kunnen ook thuis met Junior Einstein werken.

Meer lezen: <https://www.junioreinstein.nl/>

MOO:

MOO staat voor Mijn Omgeving Online. Een onafhankelijk online platform van uitgeverij Heutink, met als doel het ondersteunen van de digitalisering in het onderwijs. MOO omschrijft zijn digitale leeromgeving als 'stekkerdoos' waar allerlei digitale diensten (zoals MS OFFICE 365, G Suite) op samengebracht en gebruikt kunnen worden. Meer lezen: <https://www.moo.nl/wat-is-moo>

Google Classroom:

Digitale leeromgeving van Google waar de leraar zelf opdrachten kan plaatsen, groepen aan kan maken en kan communiceren met leerlingen. Leerlingen kunnen ook makkelijk samenwerken via Classroom en er zijn talloze apps die geïntegreerd kunnen worden. Classroom is onderdeel van Google for Education, waaronder ook G Suite en het gebruik van chromebooks vallen. Videobellen vanuit Classroom kan met Google Meet (zie hieronder).

Meer lezen: https://edu.google.com/intl/nl_ALL/products/classroom/?modal_active=none

Moodle:

Moodle staat voor 'Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment' en is een open source (vrije software) digitale leeromgeving. Hierin kunnen digitale opdrachten geplaatst worden door de leerkracht en door leerlingen gemaakt en ingeleverd. De ontwikkeling van leerlingen wordt bijgehouden. Er kan samengewerkt worden. Ook kan er met ouders gecommuniceerd worden.

Meer lezen: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Moodle>

Microsoft Teams:

Digitale omgeving waar leraren met leerlingen kunnen videobellen, groepschats houden, bestanden delen en digitale opdrachten klaarzetten. MS Teams is gekoppeld aan MS Office365, waardoor alle bekende Office-diensten (Word, PowerPoint, Excel) makkelijk met elkaar gedeeld kunnen worden met behulp van SharePoint. MS Teams wordt ook door veel lerarenteams gebruikt om online te vergaderen.

Meer lezen: <https://www.microsoft.com/nl-nl/education/products/teams>

Padlet:

Een soort online schoolbord (of digitaal prikbord), waar leraren en leerlingen tekst, documenten, foto's en links op kunt posten. Padlet kan gebruikt worden ter voorbereiding van een les, of juist de verwerking ervan. Lees meer: <https://padlet.com/>

Google Meet:

Conferentietool van Google om individueel of met een groep te vergaderen. Bestanden, presentaties, video's en links kunnen makkelijk gedeeld worden.

Meer lezen: <https://apps.google.com/meet/how-it-works/>

Zoom:

Conferentietool die het mogelijk maakt te vergaderen met (grote) groepen. Er kunnen momenteel 49 mensen in beeld verschijnen. Bestanden en presentaties kunnen makkelijk gedeeld worden.

Meer lezen: <https://zoom.us/>

Klasbord:

Communicatietool (app) die in eerste instantie bedoeld is om op een veilige en overzichtelijke manier aan ouders te communiceren wat er allemaal op school gebeurt. Er kunnen ook oproepen gedaan worden en leraren kunnen een digitaal boek laten maken van alle updates uit de app.

Meer lezen: <https://klasbord.nl/>

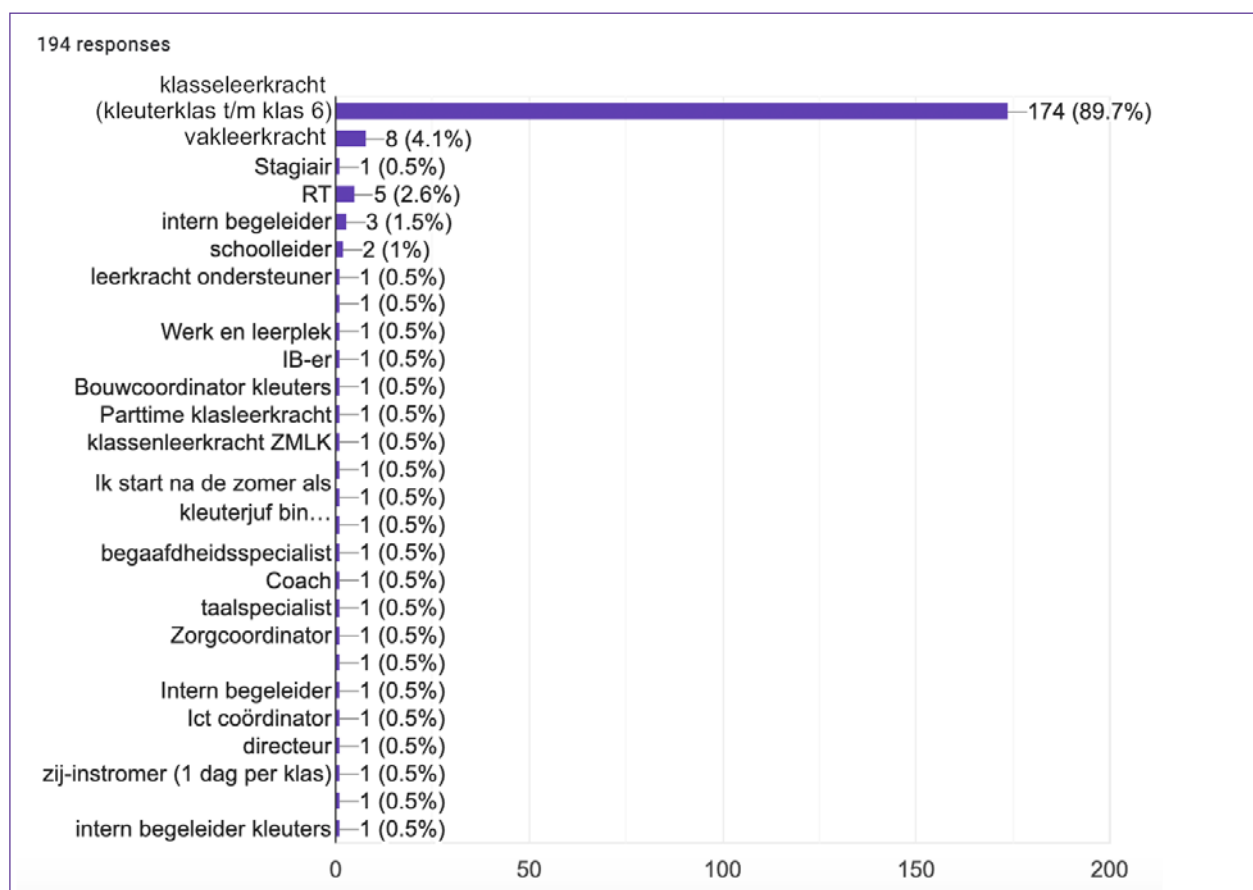
Social Schools:

Een digitaal communicatieplatform wat de communicatie tussen leraren, leerlingen en ouders regelt. Er is een school-app, waarin je groepsberichten kunt plaatsen en 1op1-gesprekken of oudergesprekken kunt voeren. Er is ook een agenda waarmee evenementen van school georganiseerd en gefaciliteerd kunnen worden. Daarnaast biedt Social Schools ook een schoolwebsite op maat, een portfolio-app en een bestuur-app. Meer lezen: <https://www.socialschools.nl/>

3. Resultaten Analyse

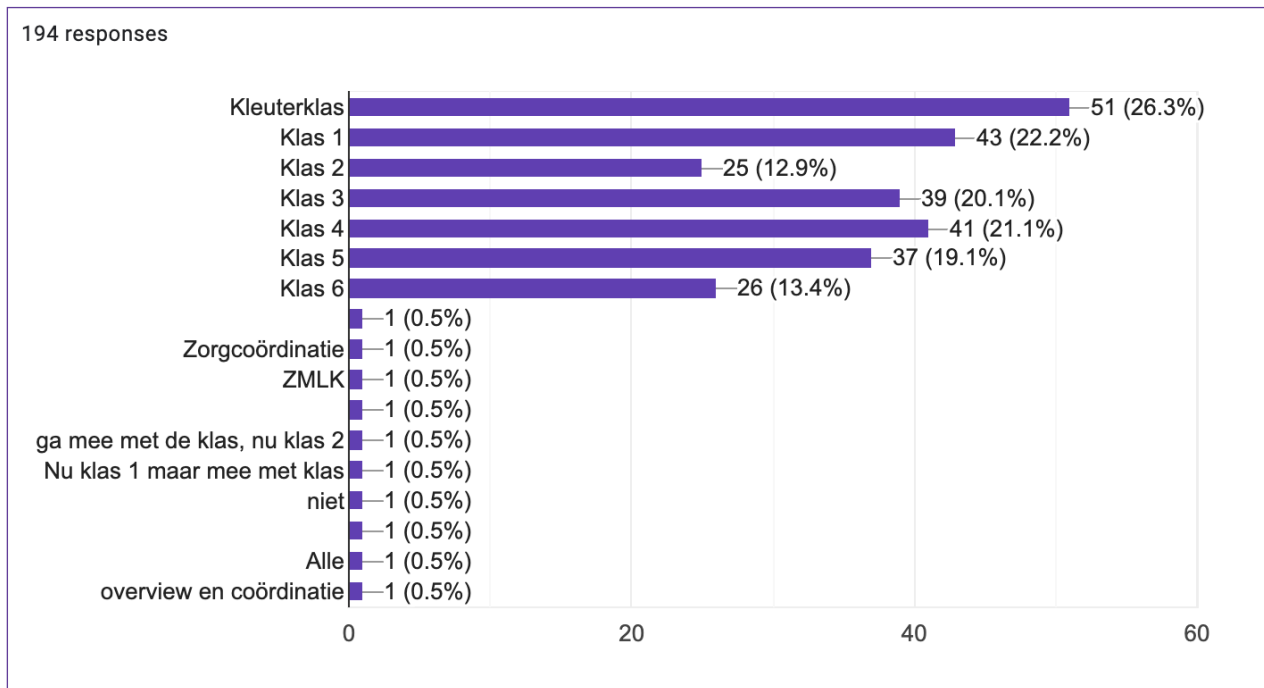
In dit deel van het rapport worden de resultaten besproken per vraag uit de vragenlijst gerubriceerd per onderwerp. De eerste twee vragen gaan over de respondent en diens functie binnen de vrijeschool.

■ Welke functie(s) heb je binnen de vrijeschool? (meerdere antwoorden mogelijk)

Van de 195 respondenten is 89% leraar. De overige respondenten bestaan uit stagiaires, IB-ers, RT-ers, directeurs of leerkrachtondersteuners.

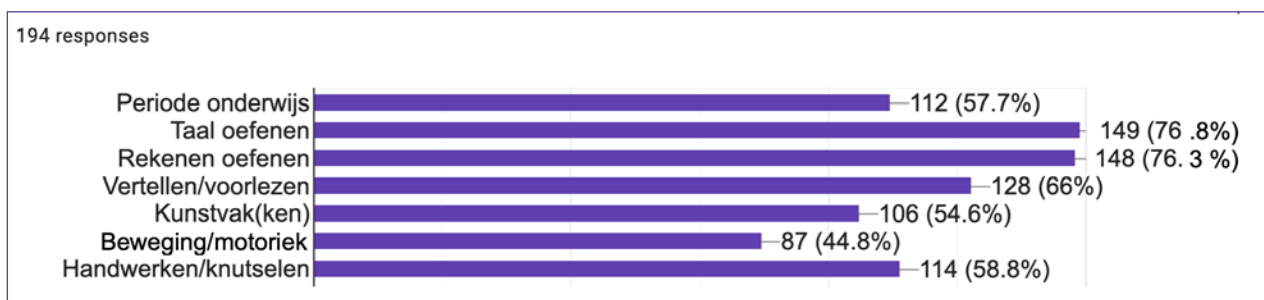
■ **In welke klas(sen) geef je voornamelijk les? (meerdere antwoorden mogelijk)**

Opvallend is dat opgeteld 48% van de respondenten les geeft in de kleuterklas of klas 1. Gezien het feit dat traditioneel gezien in deze laagste klassen nauwelijks met digitale middelen gewerkt wordt, is er een kans dat dit invloed heeft gehad op het algehele beeld dat naar voren is gekomen uit het onderzoek.

3.1 Organisatie afstandsonderwijs

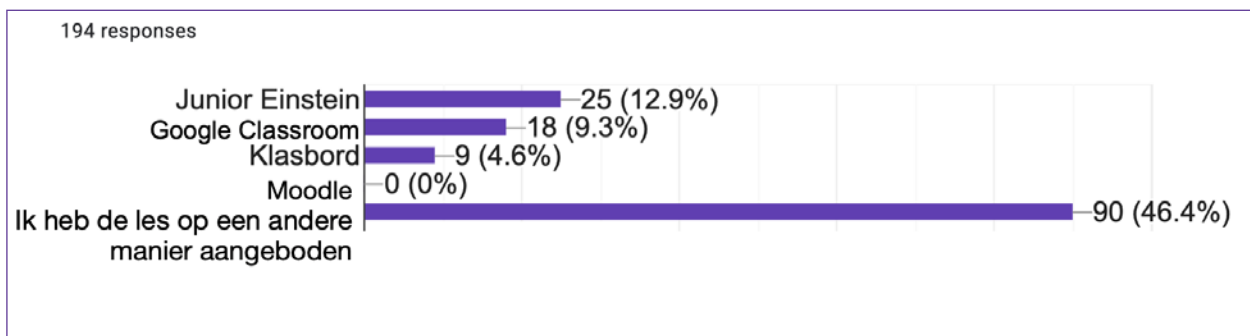
■ **Welk soort onderwijs heb je op afstand verzorgd? (meerdere antwoorden mogelijk)**

Alle mogelijke vakken/soorten onderwijs zijn op afstand gegeven door de leerkrachten. Taal (77%) en rekenen (76%) zijn de meest verzorgde vakken op afstand. Maar ook vertellen/voorlezen (66%), handwerken/knutselen (59%), periode onderwijs (58%) en kunstvakken (54%) zijn door veel leerkrachten op afstand onderwezen.

Enkele leraren geven aan dat ze ook andere activiteiten op afstand hebben gedaan, zoals: liedjes zingen, kook- en bakopdrachten, topografie, de spreuk, meetkunde.

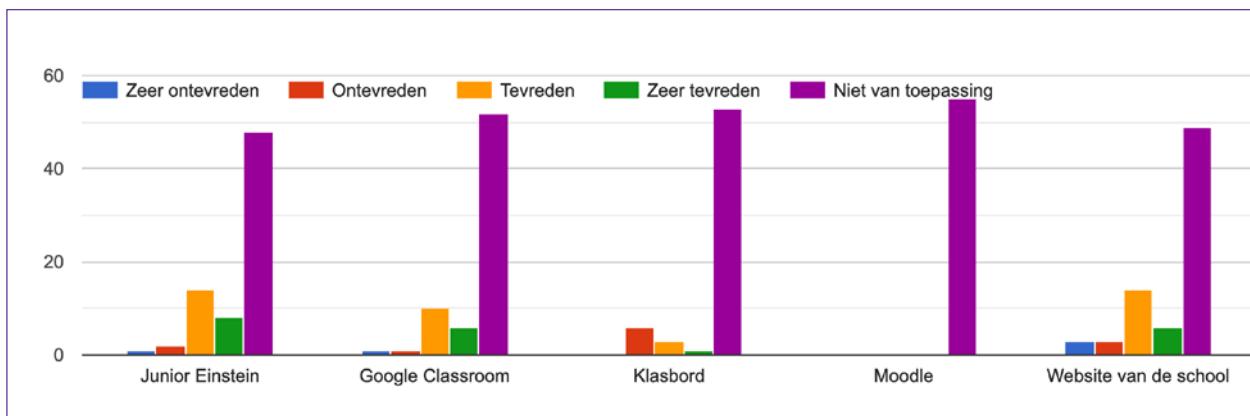
■ Via welke digitale leeromgeving(en) heb je leerstof aangeboden?

Kijkend naar de antwoorden wordt zichtbaar dat maar sporadisch met digitale leeromgevingen gewerkt is. Wellicht was de term 'digitale leeromgeving' (zie 2.3 voor uitleg) niet voor alle respondenten duidelijk, of hebben wij die term niet goed uitgelegd of gebruikt. De antwoorden zijn hierdoor wellicht ietwat vertekend.

Digitale leeromgeving Junior Einstein wordt het meest genoemd (12.9%), daarna Google Classroom (9.3%). Echter: maar liefst 46.4% van de respondenten geeft aan de lesstof op een andere manier te hebben aangeboden dan via een digitale leeromgeving. En de antwoordcategorie 'anders' hebben respondenten talrijke andere vormen van lesaanbod beschreven. Daarbij valt op dat 11.3% Microsoft Teams opgeeft als medium waarop de lesstof is aangeboden. Andere digitale tools die worden genoemd

■ Hoe tevreden ben je over het gebruik van de door jou gebruikte digitale leeromgevingen?

Kijkend naar de digitale leeromgevingen die wel gebruikt zijn door een beperkt aantal leerkrachten, wordt zichtbaar dat zij wel (zeer) tevreden zijn over Junior Einstein en Google Classroom, maar niet over Klasbord. Over het aanbieden via de website van de school verschillen de meningen, maar tevredenheid overheerst. Moodle lijkt door niemand gebruikt.

MS Teams werd door een significant aantal respondenten wel genoemd, maar we weten niet of zij er tevreden over waren.

■ Wil je je beoordeling van de digitale leeromgeving toelichten in één zin?

Algemeen

102 leraren hebben hier een toelichting op gegeven

In algemene zin kan gezegd worden dat leraren een sprong in het diepe hebben genomen en gaande de rit erachter zijn gekomen wat de voor- en nadelen van verschillende digitale leeromgevingen zijn. Ook heeft een aantal leraren bezwaar tegen het gebruik van een digitale leeromgeving omdat het de wezenlijke ontmoeting in de weg zou staan. Enkele leraren gaven aan dat zij voor de echt jonge kinderen (kleuters) een digitale leeromgeving niet passend vonden. Enkele scholen hebben zich lijkt het achter dit standpunt geplaatst. Andere kleuterleraren, de meerderheid, hebben regelmatig filmpjes gemaakt en deze of via de website van school, of via een eigen YouTube kanaal of via Padlet gedeeld. Hieronder is per digitaal platform een samenvatting van de respons gegeven.

Microsoft Teams

Het gebruik en inrichten van deze digitale tool kostte veel tijd. Zou meer kindvriendelijk gemaakt moeten worden. Uploaden filmpjes was moeizaam. Dit systeem in gebruik nemen vraagt om een duidelijke instructie naar ouders en leerlingen, deze ontbrak vaak volgens leraren. Moeilijk om het overzicht te bewaren. Vier leerlingen in beeld was een groot nadeel. Gekoppeld aan weekrooster werkte dit systeem goed. Leraren geven aan Teams een prettig systeem te vinden om foto's, werk, opdrachten en filmpjes te delen.

Google classroom

Was ingewikkeld, maar na verloop van tijd fijn in gebruik. Kinderen houden goed overzicht. Overzichtelijk, maar 'het leven' ontbreekt. Classroom biedt voorlopig voldoende functionaliteit. Wel was er vaak gedoe met inloggen omdat huishoudens vaak meerdere Google Accounts hebben. We konden via Classroom fijn met de hele klas communiceren. Zo gaven we de weektaak door en zetten we ook de opdrachten klaar voor de kunstzinnige vakken.

Junior Einstein

Weinig geschikt werk voor de laagste klassen (klas 1). Digitaal werken als keuze voor extra werk, dus niet verplicht (klas 1, 2). Fijn programma. Breed aanbod met handig nakijksysteem. Als oefensysteem prima; leerlingprestaties goed te volgen. Prettig programma om te differentiëren. Praktisch in gebruik. Fijn, ook een aantal opdrachten bruikbaar voor leeftijdsfasen. Er zitten wel enkele foutjes in die voor verwarring kunnen zorgen.

Klasbord

Was erg traag en filmpjes en reacties uploaden moest je meerdere keren doen voordat het lukte. En soms lukte het helemaal niet. Werkte onvoldoende. Voordeel was wel dat je zelf je eigen opdrachten erop kon zetten.

Gynzy

Prettig voor taal en rekenen. Het gebruik moest op eigen houtje worden uitgevonden. Ook leerlingen vonden het prettig. Fijne Helpdesk. Ouders vonden het wel te veel oefenstof. overzichtelijk, aansluitend op de leer methode, die we in de klas gebruiken en met de mogelijkheid adaptief in te zetten.

Social schools

Enkele leraren geven aan dat hun school hiervoor gekozen heeft. Er wordt aangegeven dat het handig en veilig (nl. afgeschermd) in gebruik is. Het uploaden van filmpjes verliep niet altijd even soepel.

Tafeldiploma

Is een heel specifieke website waarop kinderen de tafels van vermenigvuldiging op speelse wijze kunnen oefenen, waarbij de antwoorden direct gegenereerd worden. Enkele leraren zijn hier erg enthousiast over. Scheelt een boel nakijkwerk en leerlingen vinden het volgens hen erg leuk om te doen.

Padlet

Gebruiksvriendelijk. Werkt als memobord. Leraren geven aan dat kinderen konden steeds terugkijken naar wat was aangeboden. Ook konden kinderen er zelf filmpjes en foto's op delen waardoor de betrokkenheid bleef. Voorbeelden die genoemd zijn, selfie van kind met eerste tand eruit, foto van een dikke kever in een tuintje, een gezinsfoto met zelfgebakken brood etc. Kleuterleraren geven aan dat ze dit prettig vonden omdat ze op Padlet ook allerlei liedjes, knutsels en handgebarenspeel tussens konden posten. Wel erg veel info en lang doorscrollen volgens hen. Als leeromgeving wat verwarrend volgens sommigen. Voor het sociaal contact erg leuk.

MOO

MOO wordt slechts een enkele keer genoemd. De leraren die deze omgeving gebruiken zijn hier enthousiast over omdat elke leerling een eigen complete en toegankelijke digitale leeromgeving heeft waarin samengewerkt kan worden aan opdrachten.

Zoom

Veel leraren die hier ervaring mee hebben vinden Zoom beter functioneren dan Teams. Minder haperingen en meer leerlingen zichtbaar (25). Daarnaast kon je in kleine groepjes uiteen, wat prettig werkte volgens een aantal leraren. Het volgende werd gedaan: alleen opening van de dag via Zoom, oudergesprekken via Zoom, uitleg aan zwakkere leerlingen via Zoom. Ook in kleine groepjes werken, kon via Zoom en was prettig.

Email

Sommige leraren stuurden dagelijks een email over het dagprogramma van de volgende dag en wat verwacht werd van leerlingen. De verwerking ging in de meeste gevallen via diverse platforms (waaronder Junior Einstein). Enkele kleuterleerkrachten streefden ernaar om het aanbod niet digitaal, maar 'tastbaar' voor kleuters te verzorgen. Er werden pakketjes bezorgd met opdrachten, knutselwerkjes of handwerk materiaal (gebracht of via de post). Dit werd dan in sommige gevallen gecombineerd met een email of weekbrief voor de ouders. Dit verliep soepel allemaal.

Eigen website

Er stond werk geüpload voor de kinderen op de site van de school volgens enkele leraren. Makkelijk om in te loggen, overzichtelijk, je moet wel vaak doorklikken volgens leraren.

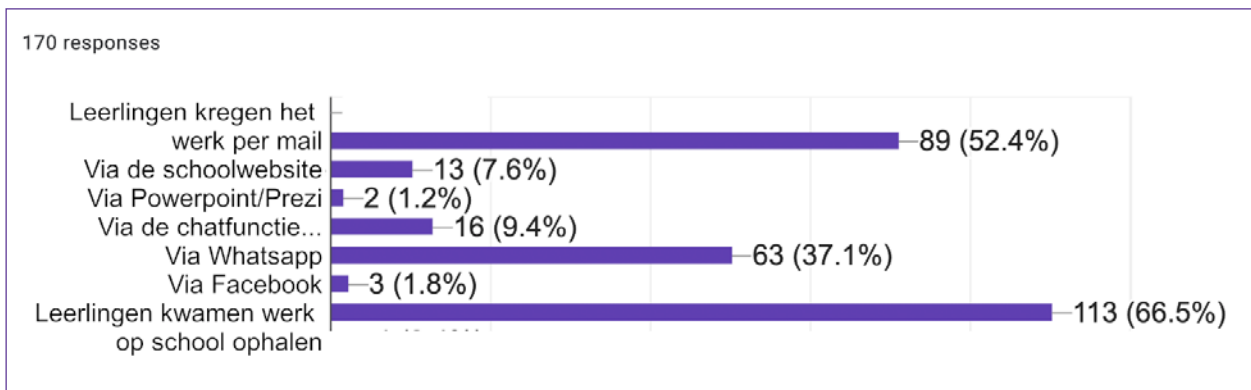
Filmpjes YouTube

Filmpjes die alleen voor de eigen klas waren gemaakt werden in de klassenapp gedeeld of via het eigen YouTube kanaal. Er werden veel persoonlijke filmpjes gemaakt vanuit huis, met instructie. Er waren veel leraren die filmpjes maakten zoals een geldrekenfilmpje, met opdrachten voor leerlingen om thuis winkeltjes te spelen, een filmpje in het bos over de periode heemkunde etc.

De klassenapp

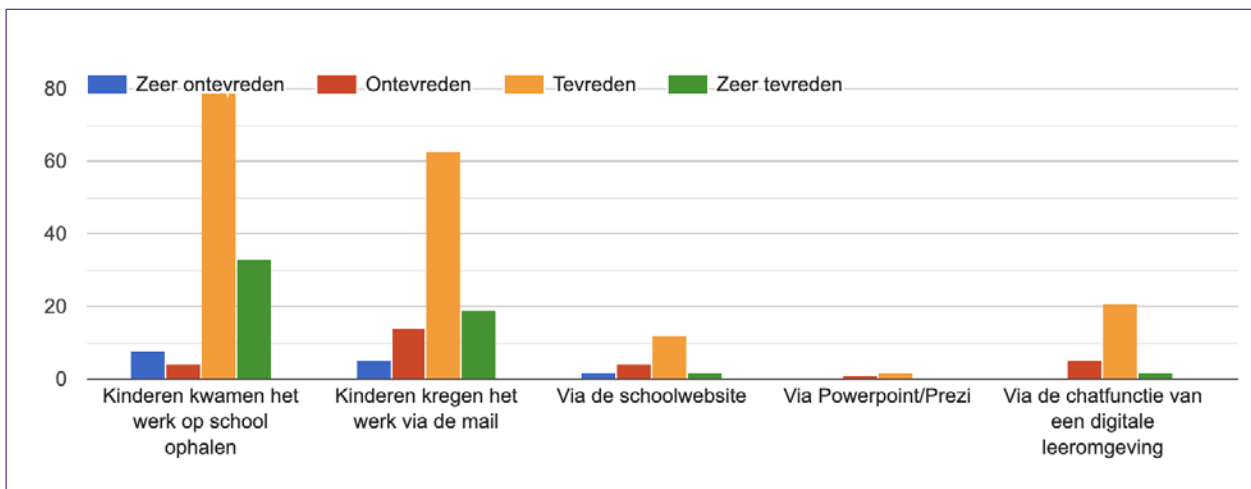
Ook de klassenapp werd vaak gebruikt. Waarbij zowel positieve als negatieve reacties werden gegeven. Fijn vonden leraren het om de klassenapp te gebruiken en video's te kunnen toesturen naar de kinderen en ouders, maar ook om opdrachten door te sturen, weekplanningen en huiswerk. Nadeel was het gebrek aan overzicht door de hoeveelheid berichten en het dag en nacht bereikbaar moeten zijn.

■ **Als je geen digitale leeromgeving gebruikte, hoe heb je dan je lesstof aangeboden?**

Een opvallend hoog aantal leraren (66.5%) geeft aan dat de leerlingen het werk op school kwamen ophalen. Wellicht kan dit verklaard worden door het hoge aantal kleuter- en klas 1 leerkrachten dat de vragenlijst heeft ingevuld. Daarna wordt 'via de mail' als vaakst genoemd (52.4%). Verder hebben ook veel leraren (37.1%) de lesstof via WhatsApp aangeboden. Bij 'anders' zijn net als bij vraag 4 talloze alternatieve manieren van lesstof aanbieden genoemd, zoals: via de post, ouders kwamen pakketjes ophalen, via Padlet, Facetime, Zoom, Chrome document, beeldbellen, wetransfer, audio opnames.

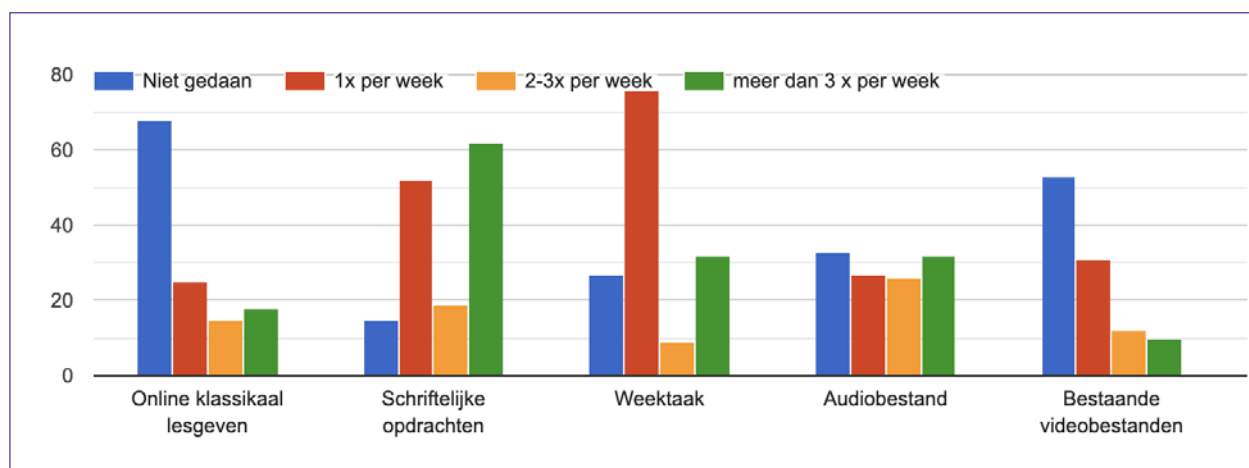
■ **Hoe tevreden ben je over deze manier van lesstof aanbieden?**

Leraren zijn tevreden tot zeer tevreden over alle door hen toegepaste vormen van lesstof aanbieden. Slechts een paar respondenten geven aan (zeer) ontevreden te zijn over de gekozen werkwijze.

3.2 Hoe en hoe vaak afstandsonderwijs is vormgegeven

■ Hoe heb je de inhoud van de lesstof overgebracht? (Meerdere antwoorden mogelijk)

(weergave in aantallen respondenten, totaal = 195)

Kijkend naar de uitschieters valt op: veel respondenten geven aan niet online klassikaal les te hebben gegeven. Hier zou het hoge aantal kleuter- en 1e klasleerkrachten een rol bij hebben kunnen spelen. Schriftelijke opdrachten zijn wekelijks aangeboden door 68.6% van de leraren, 32% deed dat zelfs meer dan 3x per week. Verder valt op hoeveel er gewerkt is met eigen filmpjes: 69% bood wekelijks eigen filmpjes en 34% deed dat zelfs meer dan 3x per week.

■ Indien je de lesstof op een andere wijze hebt aangeboden, licht dit kort toe.

57 responses

Hier schrijven leraren over de wijze waarop ze hun onderwijs hebben vormgegeven op afstand. Hierbij is opvallend dat veel reacties gaan over het belang om volgens een vast stramien te werken. Waarbij het vaste stramien nogal wat variaties kent, van dagelijks contact middels een videoconferentietool met een duidelijke voorgeschreven dag- en weekritme tot het om de veertien dagen toesturen van werk (3x gedurende de hele Coronaperiode) met een aantal suggesties wanneer kinderen dit zouden kunnen doen.

In deze toelichting kan onderscheid gemaakt worden tussen de kleuterklassen en de klassen 1 tot en met 6.

Kleuterklas

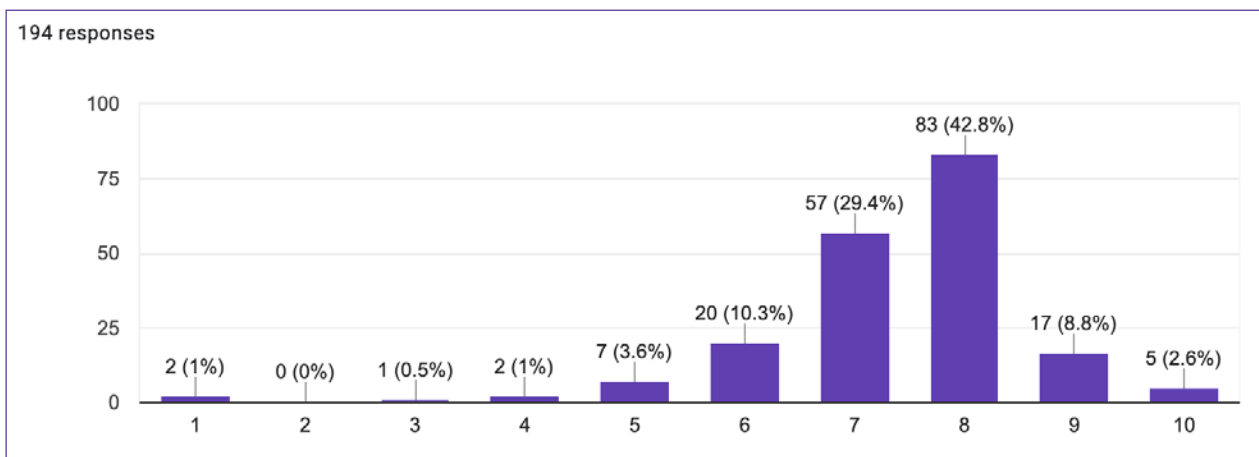
Bij de kleuterklassen zijn grote verschillen tussen leraren. Er zijn kleuterleraren die tasjes maakten gevuld met materiaal, opdrachten, spelletjes, verhalen etc. (wekelijks, maandelijks of slechts twee keer tijdens de gehele periode) en deze op de een of andere wijze lieten bezorgen of zelf langs lieten brengen. Sommige kleuterleraren hebben daarnaast dagelijks contact met hun klas via Zoom of Teams gehad om een liedje te zingen, eventueel een spelletje te doen of voor te lezen. Andere kleuterleraren kozen ervoor om naast het bezorgen van pakketjes geen contact te hebben via een videoconferentietool. Zij belden wel dagelijks of wekelijks met ouders en/of kinderen en in sommige gevallen werd aangegeven dat kleuterleraren de kinderen thuis bezochten (de 1,5 m afstand in achtgenomen). Ook zijn er kleuterleraren die en pakketjes lieten bezorgen, maar ook dagelijks een filmpje maakten (ingesproken verhaal, een liedje of een poppenspelletje) en deze dagelijks opstuurden per mail aan de ouders of toegankelijk via het YouTube kanaal van de school. Een school had ervoor gekozen om wekelijks een werkboekje te maken voor de kleuters.

Klas 1 tot en met 6

Bij klas 1 tot en met 6 wordt er door een aantal leraren aangegeven dat er dagelijks om 8.30u (of 9.00u of 9.30u) een dagopening was via Zoom of Teams van een halfuur (minimaal) tot twee uur (maximaal). Een aantal leraren geeft aan dat er tijdens dit vast instructiemoment teruggekeken werd op het gemaakte werk, instructie gegeven werd voor de periode en vooruitgekeken werd op wat die dag thuis gedaan moest worden (soms aan de hand van een weektaak). Sommige leraren geven aan dat er minimaal 1,5 uur per dag besteed moest worden aan taal en rekenen na de online klassikale instructie (schoolafpraak). Sommige leraren geven aan dat ze aan het eind van de meeting nog met een aantal leerlingen in gesprek bleven (online) om hen verder te helpen. Ook hebben leraren instructiefilmpjes gemaakt voor vormtekenen, schilderlessen of andere kunstzinnige projecten, waarbij sommige leraren aangaven dat dit bestemd was voor het middagprogramma.

Er wordt aangegeven door enkele leraren dat niet alle leerlingen toegang kregen tot het aangeboden online platform omdat er thuis geen computer was, of dat hun ouders erop moesten werken. Ofwel werd de uitleg in dat geval opgenomen, ofwel volgde er een videoboodschap van de leraar aan betreffende leerlingen die via WhatsApp verstuurd werd.

■ In hoeverre ben je tevreden over hoe je de lesstof hebt aangeboden?

Het meest gescoorde tevredenheidscijfer is een 8 (42.8%), gevolgd door een 7 (29.4%). Aangezien er nauwelijks gescoord is op cijfers 1 t/m 5 (samen slechts 6.1%), kan geconcludeerd worden dat de respondenten gemiddeld erg tevreden waren over hoe ze de lesstof hebben aangeboden.

■ Waar ben je het meest enthousiast over en waarom?

183 responses

Algemeen

Deze vraag is vooral geïnterpreteerd als waar leraren het meest enthousiast over waren met het geven van afstandsonderwijs in ruime zin. Dit leverde een grote verscheidenheid aan reacties op. Deze vraag kan in verschillende onderwerpen onderverdeeld worden, nl. het perspectief van leraren zelf, de betrokkenheid van leerlingen en de ouderbetrokkenheid.

Perspectief leraar vanaf klas 1

Leraren geven aan enthousiast te zijn over hun eigen vindingrijkheid om leerlingen op afstand te bereiken, hen te enthousiasmeren en te motiveren en hadden niet gedacht zo snel digitaal handig te worden. Ook geeft een aantal leraren aan dat het omarmen van ICT-mogelijkheden en het verzorgen van mooi vrijeschoolonderwijs niet in tegenspraak met elkaar is.

Zo is er een groot aantal leraren dat instructiefilmpjes is gaan opnemen. Succesvolle voorbeelden zijn:

- Instructiefilmpjes voor schilderen en (vorm)tekenen
- Instructiefilmpjes voor de periode (huizenbouw, heemkunde, taal, rekenen etc.)
- Dicteefilmpjes (handig want leerlingen kunnen filmpje stopzetten)
- Instructiefilmpjes voor toneel oefeningen die je ook thuis kunt doen

Daarnaast geven leraren aan met name tevreden te zijn over ondersteuningsplatforms zoals Junior Einstein, Gynzy en Google classroom e.d. naast verschillende platforms om het sociale contact met de klas te verzorgen zoals Zoom, Teams, Social Schools, WhatsApp e.d. Ook zeggen leraren die vaak (wekelijks) belden met hun leerlingen, dat het bijzondere gesprekken waren en ze op die wijze hun leerlingen anders leerden kennen. Leraren geven aan dat ze tevreden waren over de dagelijkse mix in het aanbod van kunstzinnig en cognitief werk. Er zijn leraren die vinden dat het automatiseren van vaardigheden m.b.t. taal en rekenen prima is gelukt online.

Perspectief kleuterleraren

Veel kleuterleraren geven aan aanvankelijk een zekere schroom te hebben gehad bij het maken van filmpjes (van raadsels, spelletjes, liedjes, van de klas etc.) maar tenslotte zeer tevreden te zijn over het resultaat van de filmpjes en het enthousiasme van de kinderen die de filmpjes teweegbrachten. Er is door verschillende kleuterteams ook samenwerking ontstaan door en over het maken van filmpjes. De kleuters keken dan ook de filmpjes van andere kleuterleraren.

Voorbeelden van filmpjes zijn

- Filmpjes van het klaslokaal ('Waar is de kabouter' als spelelement)
- Filmpjes van vingerspelletjes
- Filmpjes van liedjes
- Filmpjes waarin de juf/meester voorleest

Kleuterleraren die ervoor gekozen hebben om weinig online te doen, geven aan dat het klaar maken van pakketjes of werkjes niet al te veel tijd heeft gekost en dat het langsbrengen leidde tot mooie ontmoetingen met ouders en hun kind.

Leerlingbetrokkenheid

Leraren geven aan dat in deze periode door andere vormen van contact (beeldbellen, langsgaan, videoconferentie etc.) andere leerlingen zichtbaar zijn geworden dan normaal het geval was geweest in klassenverband. Daarnaast geven veel leraren aan dat leerlingen beter op hun eigen tempo konden werken. Volgens een aantal leraren was de inbreng van leerlingen groter en waren kinderen actiever; omdat er minder contacttijd was. Eigen invulling van de kinderen op periodeonderwijs was groter omdat leraren veel grotere, open opdrachten gaven. Eén leraar gaf aan dat noodgedwongen activerende didactiek ontstond en dat hij dat een mooie bijvangst vond. Leerlingen hadden veel tijd en ruimte, meer dan soms in de klas het geval is, voor projecten en kunstzinnig werk. Hierdoor zijn echt prachtige producten ontstaan. Leerlingen hebben de digitale mogelijkheden positief ingezet door zelf filmpjes te maken, foto's te uploaden en mooie teksten te typen, PowerPointpresentaties te maken en dus creativiteit te verbinden aan het vergroten van digitale vaardigheden.

Ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid was veel groter. Ouders hadden een inkijkje in het leerproces van hun kind, maar ook in het klassengebeuren. Een weektaak hielp niet alleen de leerlingen maar ook de ouders met het structureren van hun week. Leraren vinden dat ouders meer zicht hebben gekregen op vrijeschoolonderwijs of in ieder geval de intentie ervan. Leraren geven aan dat ouders blij waren dat er meer dan taal en rekenen werd gedaan, zoals vormtekenen, schilderen, liedjes, spelletjes en mooie werkstukken. Ook gaven ouders volgens sommige leraren aan dat ze het fijn vonden dat er vanuit school een structuur werd aangeboden. Daarbij waardeerden ouders het dat enkele leraren ook tips gaven over hoe kinderen thuis begeleid konden worden. Ouders waren enthousiast volgens leraren over hun filmpjes.

■ Waar ben je het minst enthousiast over en waarom?

178 responses

Algemeen

Veel leraren geven aan dat ze ondanks de mogelijkheden het menselijk contact hebben gemist. Waarbij vooral genoemd is dat het moeilijk was om de reacties van leerlingen te peilen tijdens online lessen. Er werd in dat geval ofwel door elkaar gepraat of leerlingen werden gemute waardoor je geen reactie kreeg. Ook hebben leraren geworsteld met de systemen waarmee gewerkt werd. Enkele leraren geven aan dat ze in het diepe gegooid zijn zonder ondersteuning vanuit de schoolleiding. Andere leraren zeggen dat ze geworsteld hebben met programma's als Gynzy maar hierbij juist wel ondersteund werden door hun schoolleider. Er is veel commentaar op de inzet van Teams als het gaat om storingen en het slechts in beeld krijgen van vier leerlingen. Ook is er bij enkele leraren een gebrek aan sturing vanuit de schoolleiding ervaren op welke communicatiekanalen wel en niet gebruikt moesten worden.

Een ander bijkomend fenomeen was de tijdsinvestering die dit afstandsonderwijs heeft gekost. Enerzijds betrof het de tijdsinvestering om bedreven te raken in de verschillende programma's. Anderzijds betrof het de verwachting van ouders en kinderen dat hun leraar 24/7 beschikbaar was via WhatsApp en mail. Ook gaven leraren aan dat het geven van periodeonderwijs moeilijker was omdat de sfeer en the flow met de klas deels ontbraken. Kleuterleraren gaven aan dat ondanks alle digitale middelen het toch moeilijk was om contact te krijgen.

Perspectief leraar klas 1 en hoger

Een aantal leraren geeft aan het moeilijk te hebben gevonden om leerprocessen te volgen van hun leerlingen. Ook het geven van verlengde instructie was online moeilijker volgens enkele leraren. Het zelf filmpjes maken vroeg naast enig technisch inzicht ook om het overwinnen van de eigen schroom, vonden sommige leraren. Bij periodeonderwijs waarbij hoofd, hart en handen centraal staan, lag eenzijdigheid op de loer, aldus enkele leraren. Deze leraren geven aan dat vooral het hoofd (met vierkante ogen) werd aangesproken, soms het hart (als er sociale interactie was) en maar heel weinig de handen. Leraren geven aan dat ze worstelden met kunstzinnige vakken zoals schilderen en vormtekenen. Hoewel er mooie vondsten gedaan zijn, geven sommige leraren aan dat het verbinden met de leerstof moeizamer tot stand kwam op afstand.

Perspectief kleuterleraren

Kleuterleraren geven aan last te hebben dat ze weinig zicht hadden op wat er met hun pakketjes werd gedaan door ouders en hun kinderen. Ook geven kleuterleraren aan dat ze zochten naar de kracht van de herhaling op afstand. Kleuterleraren die wel dagelijks contact onderhielden met hun klas hoopten dat de ouders na het contactmoment ook een aantal zaken zouden oppakken om de herhaling te stimuleren. Dit was niet altijd zichtbaar of merkbaar. Kleuterleraren geven aan dat kinderen soms moeite hadden met stilzitten voor een scherm en niet wisten hoe ze hiermee om moesten gaan. Enkele kleuterleraren geven aan dat het onderwijs op afstand soms doodsoe, tenzij er toch met vingerspelletjes, liedjes of andere rituelen etc. een nabootsing opgang kwam.

Leerlingbetrokkenheid

Veel leraren geven aan dat het tweedimensionale contact in sommige gevallen lastig verliep. De interactie was soms geforceerd omdat leerlingen niet makkelijk online vragen konden stellen. Volgens leraren bekeken enkele leerlingen de instructie filmpjes niet altijd even goed, waardoor ze niet aan het werk konden. Het was moeilijk om deze leerlingen die niet aanhaakten, goed te begeleiden. Opvallend was ook dat een paar leraren constateerden dat zowel leerlingen als ouders moeite hadden met digitale vaardigheden, waardoor het leerproces verstoord raakte. Enkele leraren geven aan dat ze last hadden van het eenrichtingsverkeer via de online lessen met een leegloop aan energie.

Kleuterleraren geven aan dat het voor kleuters soms geforceerd was om met de klas online samen te komen. Ook werd enkele keren genoemd dat het moeilijk is aan te voelen wat er in een groep speelt.

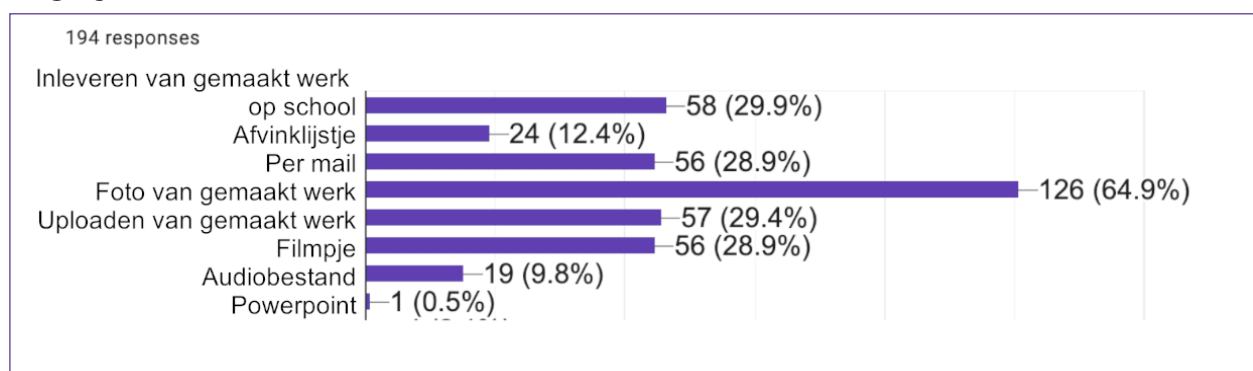
Ouderbetrokkenheid

Veel leraren vonden het ingewikkeld dat sommige ouders zich bemoeiden met het onderwijsaanbod zowel kwalitatief (waarom vertel je eigenlijk verhalen uit het Oude Testament?) als kwantitatief (waarom geef je zoveel werk op aan mijn kind?). Enkele leraren hebben deze druk als erg storend ervaren.

Daarnaast geven leraren aan dat ze weliswaar een beroep deden op de ouders, maar dat het niet alle ouders lukte om hun kind te begeleiden bij het schoolwerk. Dit was in enkele gevallen moeilijk vlot te trekken. Ook werd de informatie volgens leraren door ouders niet altijd goed gelezen waardoor het werk niet of onvoldoende tot stand kwam. Het was moeilijk volgens leraren om juist die ouders te benaderen en het gesprek te voeren over wat school van de ouders verwachtte.

3.3 Evalueren en monitoren

Vraag 7: Hoe lieten kinderen weten dat zij de opdrachten af hadden? (meerdere antwoorden mogelijk)

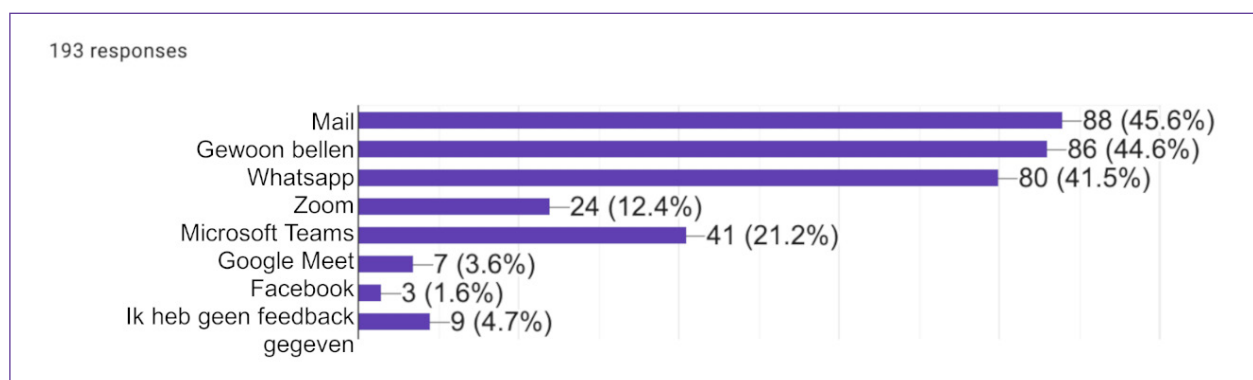

Opvallend veel leraren (64.9%) hebben leerlingen een 'foto van gemaakt werk' laten insturen. Daarna volgen 'inleveren op school' (29.9%), 'uploaden van gemaakt werk' (29.4%) en 'per mail' en 'per filmpje' (beide 28.9%).

Vraag 7.1: Gaf je een reactie aan de kinderen als je werk van hen had ontvangen?

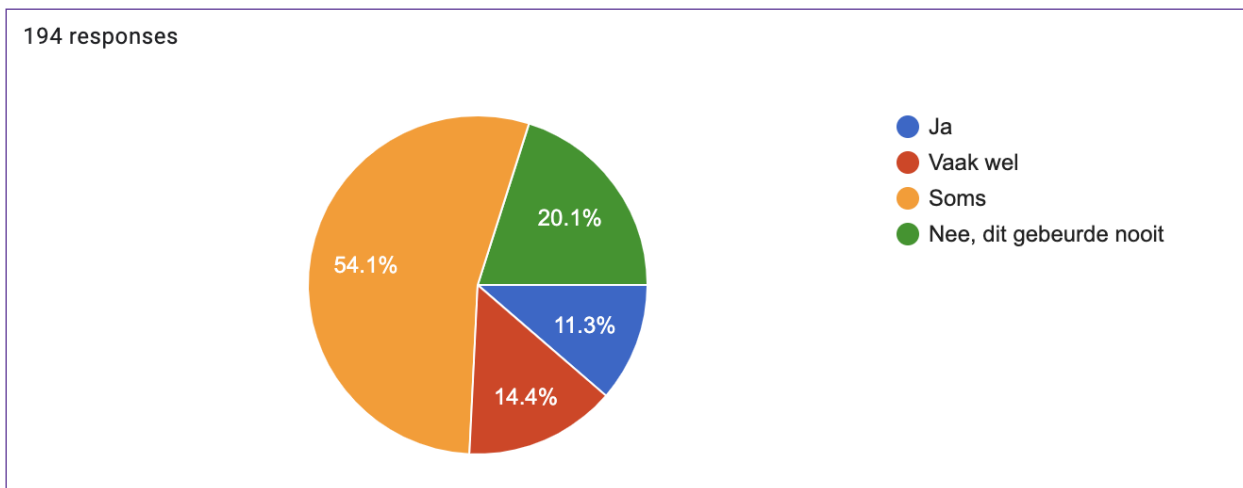
Maar liefst 95.4% van de respondenten gaf een reactie aan de kinderen als het werk was ontvangen.

Vraag 8: Hoe gaf je feedback op het werk? (meerdere antwoorden mogelijk)

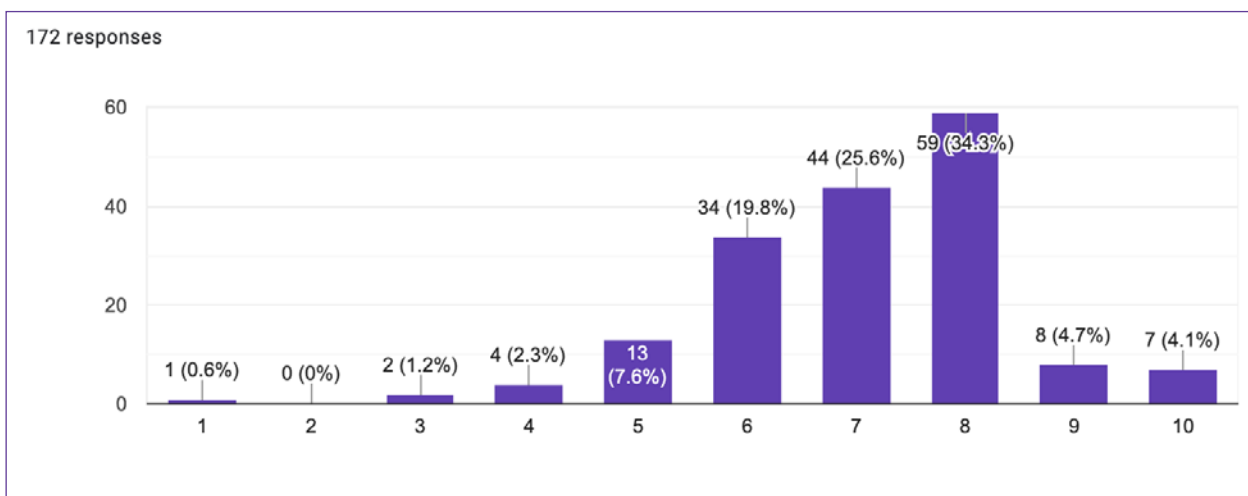
Feedback via de mail wordt het vaakst genoemd (45.6%), naast 'gewoon bellen' (44.6%) en 'via WhatsApp' (41.5%). Verder worden ook MS Teams (21.1%) en Zoom (12.4%) genoemd.

- **Ontstond er een heen-en-weer met de leerling, een gesprek over het gemaakte werk en de feedback?**

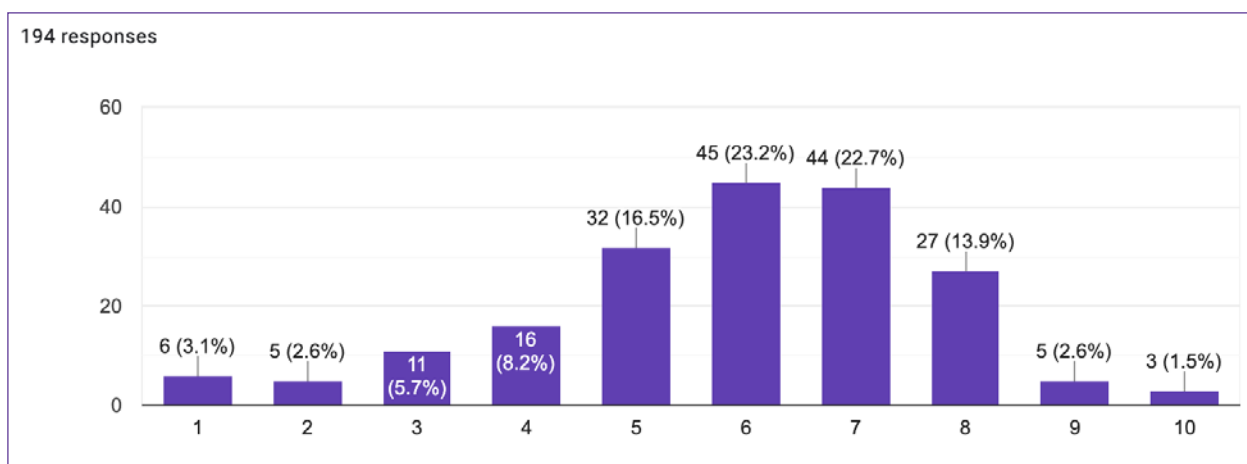
Er is door de respondenten niet vaak een heen-en-weer ontstaan over het gemaakte werk. De grootste respons krijgt 'soms' (54.1%), gevolgd door 'nee, dit gebeurde nooit' (20.1%). Daarna komt 'vaak wel' (14.4%) en 'ja' (11.3%).

- **In hoeverre ben je tevreden over hoe de leerlingen met de gegeven feedback omgingen?**

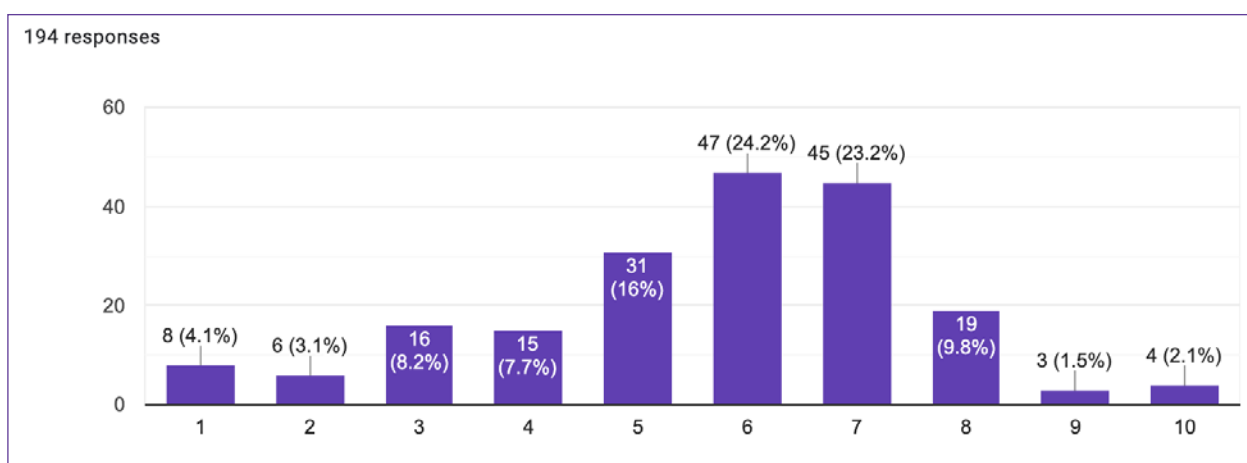
Gemiddeld gezien zijn de leraren tevreden over hoe de leerlingen omgingen met de gegeven feedback. Het vaakst wordt een cijfer 8 gegeven (34.3%), gevolgd door cijfer 7 (25.6%) en cijfer 6 (19.8%).

■ **In hoeverre ben je tevreden over hoe je zicht hield op het werk van de leerlingen?**

In vergelijking met vraag 10, lijken leraren gemiddeld iets minder tevreden over hoe ze zicht hielden op het werk van de leerlingen. Tevredenheidscijfers die het vaakst gegeven worden, zijn cijfer 6 (23.2%) en cijfer 7 (22.7%), gevolgd door cijfer 5 (16.5%) en cijfer 8 (13.9%).

■ **In hoeverre ben je tevreden over hoe je zicht hield op de ontwikkeling van de leerlingen?**

■ **Wat zou je een volgende keer anders doen?**

Algemeen

Deze vraag is ruimer geïnterpreteerd dan het onderwerp 'evalueren en monitoren' veronderstelt. Er is door veel leraren ingegaan op het geheel aan factoren dat van belang is bij de organisatie en het aanbieden van afstandsonderwijs. We hebben ervoor gekozen om de respons die verband houdt met evalueren en monitoren in ruime zin hier te presenteren. Daarnaast hebben we onderwerpen die te maken hebben met ouderbetrokkenheid of leerlingcontact ook onder betreffende onderwerpen gepresenteerd omwille van de duidelijkheid.

Veel leraren geven aan dat ze een duidelijk online inleverpunt willen inrichten vanuit visie (van de school). Dit om verschillende redenen. Enerzijds wordt genoemd dat het noodzakelijk is om het overzicht te bewaren. Dat is bij het insturen van foto's via WhatsApp of via de email moeilijk en arbeidsintensief. Anderzijds wordt genoemd dat het belastend is om het eigen privételefoonnummer te gebruiken om leerlingen via WhatsApp hun werk te laten inleveren. Ook wordt aangegeven dat het belangrijk is voor de

ontwikkeling van de leerling om zicht te houden op het gemaakte werk. Een vaste online vindplek kan hierbij behulpzaam zijn, vinden sommige leraren. Hierbij wordt soms Google Classroom genoemd.

Leraarsperspectief vanaf klas 1

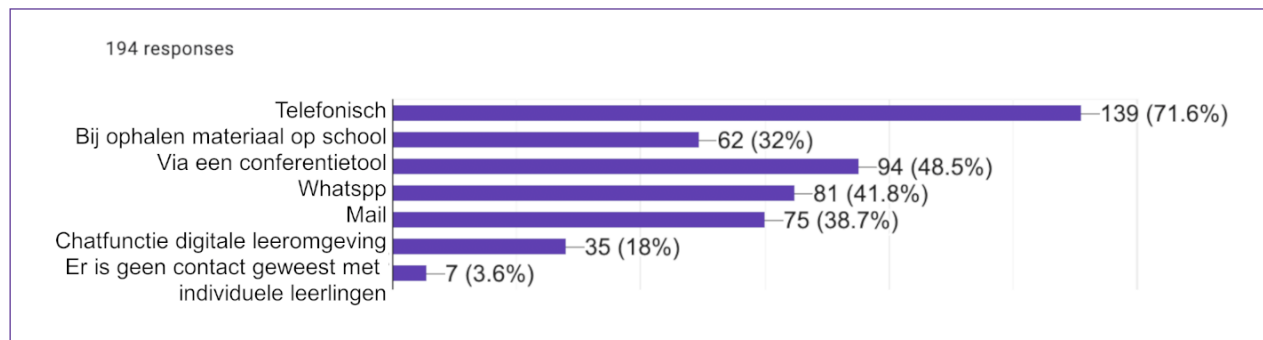
Leraren worstelen met het stellen van eisen aan het maken van werk en de kwaliteit van het ingeleverde werk. Sommige leraren geven aan dat ze ook inzake het periodeonderwijs duidelijker hun verwachtingen naar leerlingen en ouders zouden willen uitspreken opdat het werk beter beklijft. Ook geven leraren aan dat ze graag eerder en beter gebruik zouden willen maken van digitale leeromgevingen met nakijksoftware voor het automatiseren van de lesstof. Daarnaast geven leraren aan behoefte te hebben aan frequenter individueel contact, of contact in kleinere groepjes om feedback te geven op het gemaakte werk.

Leraarperspectief kleuterklas

Hoewel kleuters weinig tot geen werk hoefden in te leveren, geeft een aantal kleuterleraren aan frequenter contact te willen hebben met hun kleuters om zicht te krijgen op de ontwikkeling van de kleuter in het algemeen en de leerrijpheid in het bijzonder. Enkele kleuterleraren geven aan dat ze wellicht op school kunnen afspreken met ouders en hun kind (na elkaar) in plaats van zelf langs te gaan bij de ouders thuis. Dit bespaart tijd en kan volgens hen herhaald worden. Een paar kleuterleraren geven aan dat ze willen onderzoeken of er toch niet meer online kan op een kindvriendelijke manier. Het betreft een aantal kleuterleraren die waarschijnlijk veel offline heeft gedaan. Enkele kleuterleraren geven aan dat ze vooral wilden inzetten op een ontspannen sfeer thuis zonder verdere verplichting. Zij gaven wel een aantal handreikingen om ouders te betrekken bij bijvoorbeeld: seizoensspelletjes en leuke activiteiten. De vrijblijvendheid van de opdrachten wordt door leraren als een minder groot probleem ervaren dan bij de leraren van de hogere leerjaren.

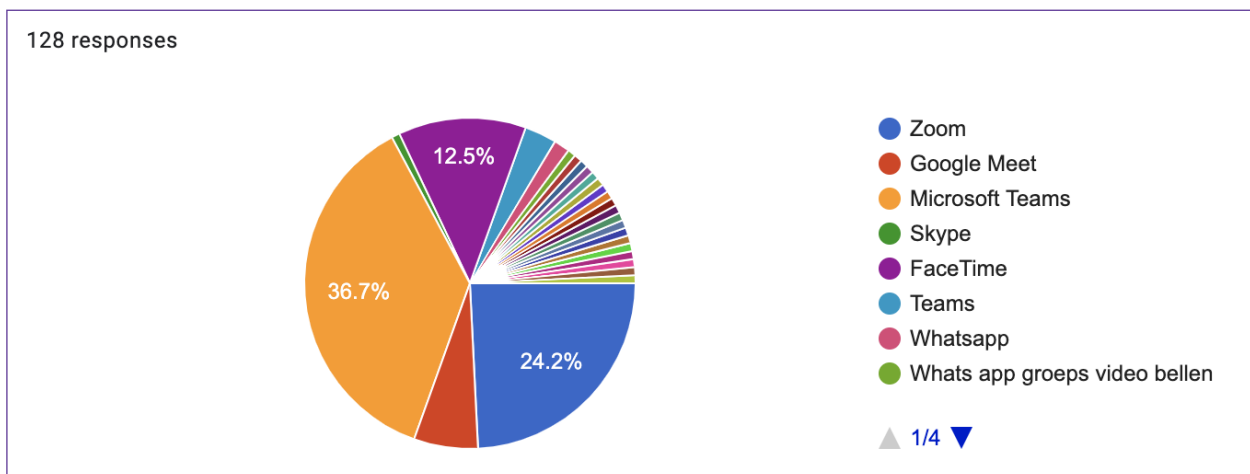
3.4 Contact met de leerlingen, individueel en groepen

■ Hoe is er contact geweest met individuele leerlingen? (meerdere antwoorden mogelijk)

Ook voor het contact met individuele leerlingen hebben leraren allerlei communicatietools ingezet. Bovenaan staat bellen (71.6%), gevolgd door 'via een conferentietool' (48.5%). Daarna is WhatsApp het meest gebruikt (41.8%), dan mail (38.7%) en tenslotte 'bij het ophalen van materiaal op school' (32%). Slechts een enkele leraar (3.6%) geeft aan geen individueel contact te hebben gehad met diens leerlingen. Bij de optie 'anders' worden nog meer manieren van contact genoemd, zoals: persoonlijk langs geweest thuis, brieven, Social Schools, Parro, de chatfunctie van Instagram.

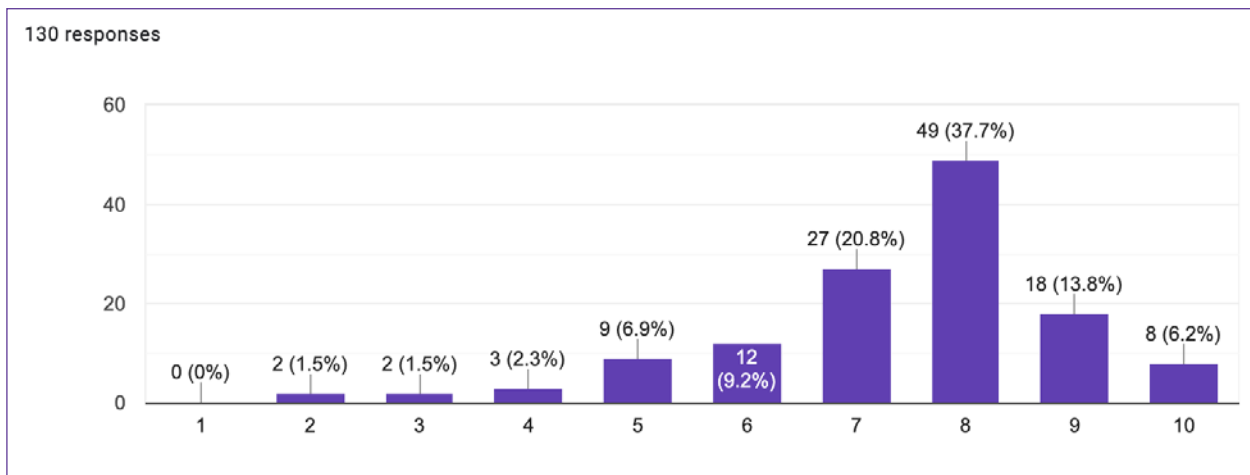
- **Indien een conferentietool is gebruikt voor contact met individuele leerlingen, welke conferentietool heb je dan (hoofdzakelijk) gebruikt.**

[Teams is ook nog een paar keer apart genoemd, daarom komt er 3.1% bij de 36.7%, WhatsApp videobellen is ook apart genoemd door 13 respondenten = 10.2% van 128]

128 respondenten hebben deze vraag gescoord. Hiervan heeft het grootste gedeelte (39.8%) Microsoft Teams genoemd als conferentietool. Daarna volgt Zoom (24.2%), FaceTime (12.5%), WhatsApp videobellen (10.2%) en Google Meet (6.3%).

- **Hoe tevreden was je over het gebruik van deze conferentietool?**

Een grote meerderheid van de leraren is tevreden tot zeer tevreden over de gebruikte conferentietool. Zij geven die het vaakst een cijfer 8 (37.7%), gevolgd door cijfer 7 (20.8%) en cijfer 9 (13.8%). Slechts een minderheid scoort een cijfer 5 of lager (12.2%).

■ Wat ging goed, wat vond je lastig?

Algemeen

Veel leraren geven aan dat ze het individuele contact zouden intensiveren met leerlingen door bijvoorbeeld om toerbeurt individueel of met een klein groepje dagelijks af te spreken met als doel om het gemaakte werk te bespreken en elkaar feedback hierop te geven. Een paar leraren geeft aan dat ze eerder zouden willen signaleren wanneer leerlingen niet mee komen en hiervoor aparte afspraken zouden maken (zoals de noodopvang; of bijles online; of oefenprogramma's extra inzetten; of ouders bellen).

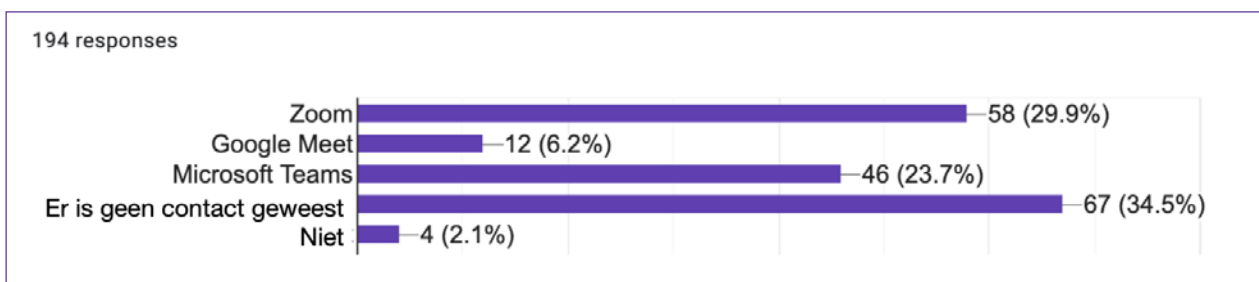
Wat ging goed?

- Fijn om de leerlingen toch even te zien en niet alleen te spreken.
- Zorgde voor een heel ander contact; omdat iedereen even gezien en gesproken werd.
- Soms stuurde leerlingen een foto in en had je concreet iets om over te praten.
- Doelgericht leerlingen bevragen in kleine groepjes op hun werk, werkte goed.
- Individueel contact werkte prima via conferentietools zoals Zoom, Teams, Facetime, googlemeets.

Wat was lastig?

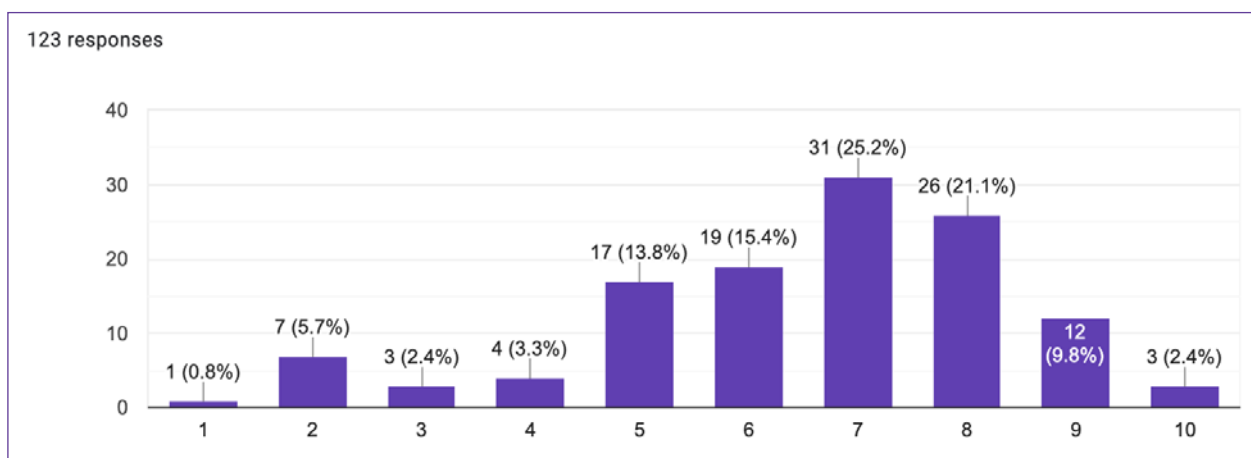
- Leerlingen sneller afgeleid door hun omgeving; je kunt minder goed ingrijpen.
- Soms kijken ouders over de schouder van hun kind mee. Wat soms fijn is en soms belastend.
- Erg intensief om kinderen dagelijks te facetimen of videobellen
- Beeld was soms gedraaid, vertoonde haperingen
- Soms was het geluid slecht (echo e.d.)

■ Hoe is er contact geweest met groepen leerlingen? (meerdere antwoorden mogelijk)

Wat opvalt bij de antwoorden is dat de optie 'geen contact geweest met groepen leerlingen' (opgeteld met 'niet' $2.1\% + 34.5\% = 36.6\%$) het vaakst genoemd wordt. Mogelijkerwijs heeft het hoge aantal kleuter- en 1e klasleerkrachten onder de respondenten hier invloed op. Van de tools die genoemd worden is Zoom het meest gebruikt (29.9%), gevolgd door Microsoft Teams (23.7%) en Google Meet (6.2%). Bij de optie 'anders' wordt een aantal keer de (open source) tool Jitsi genoemd.

■ **Hoe tevreden was je over het gebruik van deze (conferentie)tool voor contact met groepen leerlingen?**

Van de 123 respondenten die antwoord gaven op deze vraag, is de meerderheid tevreden over het gebruik van hun conferentietool voor contact met groepen leerlingen. Een meerderheid geeft een cijfer 7 (25.2%), daarna volgt cijfer 8 (21.1%) en cijfer 6 (15.4%). Toch is er ook een aanzienlijk deel van de leraren niet tevreden. Opgeteld geeft 26% van hen een tevredenheidscijfer 5 of lager.

■ **Wat ging goed, wat vond je lastig?**

Wat ging goed?

- Fijn elkaar frequent (soms dagelijks, soms om de dag, soms wekelijks) te zien.
- Leerlingen op mute zetten en gericht vragen; zorgt voor orde en rust.
- Chatfunctie gebruiken voor vragen, werkte prima.
- Documenten delen; planning; weekplanning etc. was fijn.
- Fijn om contact te hebben met de klas (zeker als er 25 leerlingen in beeld konden komen; Zoom)
- Leuk om iedereen (thuis) te zien.
- Leuk om samen met de spreuk te beginnen (verbroederde).
- Fijn om leerlingen beurtelings iets te laten vertellen (over opdracht, of over situatie thuis).
- Breakoutrooms voor opdrachten in kleinere groepjes (via Zoom).
- Differentiatie in kleine groepjes (taal, rekenen) door apart online af te spreken.
- Verhaal vertellen (kort) en daginstructie (vast dagelijks terugkerend).
- In kleine groepen (van 8 leerlingen) op toerbeurt lesgeven, werkte goed.

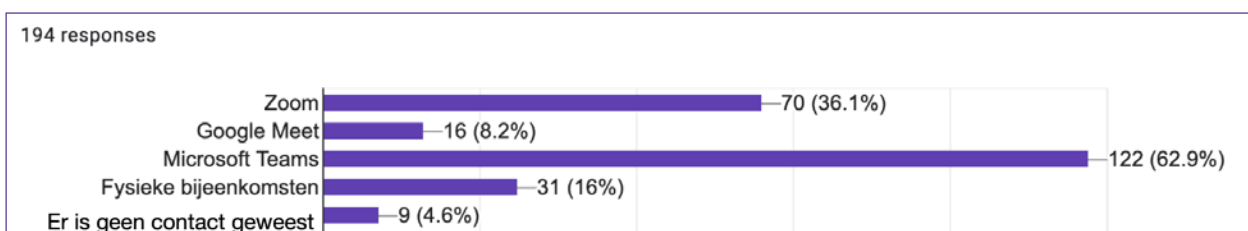
Wat was lastig?

- Goede les verzorgen, blijft lastig (want indirect; want je kunt leerlingen niet goed waarnemen); vraagt om een andere didactiek.
- Niet iedereen aanwezig (hoe mee omgaan)? Moeilijk om op te sturen.
- Geen duidelijke afspraken vanuit school, hoe zo'n tool in te zetten.
- In de lagere klassen werkte het niet zo goed. Gewenning? Of hoe dan ook niet wenselijk?
- Concentratie kinderen (kleuters, klas 1) was moeilijk online vast te houden.
- Soms niet duidelijk wat een systeem kan.
- Leerlingen sneller afgeleid door hun omgeving; je kunt minder goed ingrijpen.
- Schoolbord werd gemist.
- Maar vier leerlingen in beeld (Teams) is jammer. Bevordert het groepsproces niet. Dat kan bij Zoom wel.
- Veel haperingen (Teams) met internet (geluid, vertraging; beeld, freeze).
- Moeilijk om kinderen te peilen.
- Veel installatieproblemen, inlogproblemen (zowel bij Teams als bij Zoom als bij googleclassroom).
- Sommige kinderen mochten van hun ouders niet meedoen online. Dat was lastig.

- Veel eenrichtingsverkeer.
- Het was erg vermoeiend.
- Hoe kan je leerlingen laten voorkomen dat ze aan allerlei knopjes zitten? Kinderen konden via de chat de les verstoren (ook door persoonlijke berichten te sturen).
- Moeilijk om echte verbindingen aan te gaan.
- Vraagt om een nieuwe discipline (op tijd zijn, muten, chatten volgens sociale afspraken etc.)
- Worsteling eigen gebrek aan vaardigheden.

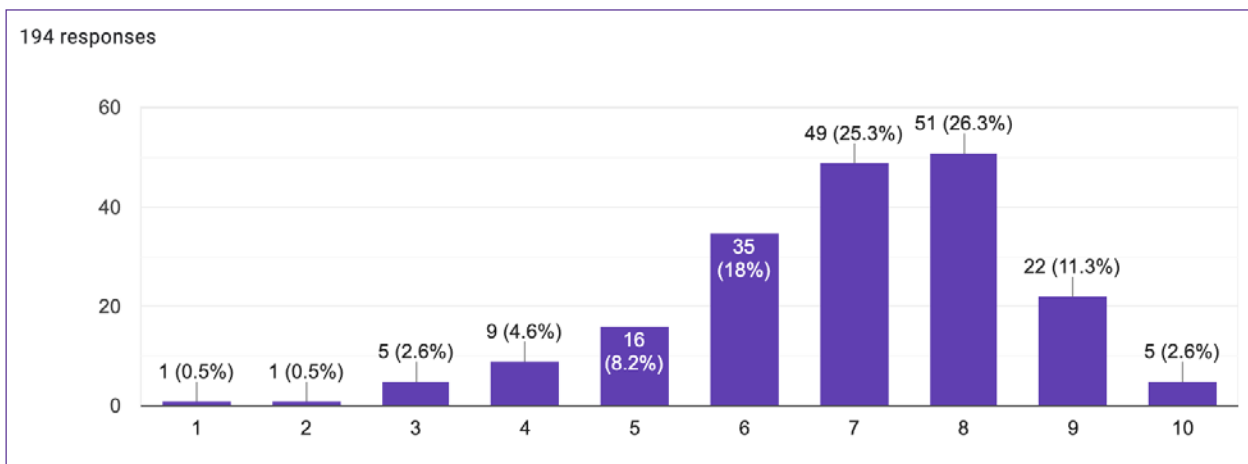
3.5 Contact met het team

- **Hoe is er contact geweest met het hele team van leerkrachten tegelijk? (meerdere antwoorden mogelijk)**

Bij het contact met het team is Microsoft Teams duidelijk het meest gebruikt (62.9%), gevolgd door Zoom (36.1%). Vervolgens zijn er toch ook fysieke bijeenkomsten geweest (16%) en een kleine groep gebruikte Google Meet (8.2%). Slechts een kleine minderheid (4.6%) geeft aan dat er geen contact is geweest met het team.

- **Hoe tevreden ben je over deze vorm van contact met het team?**

De meeste leraren zijn tevreden tot zeer tevreden over de gekozen vorm van contact met het team. Het vaakst wordt cijfer 8 gegeven (26.3%), gevolgd door cijfer 7 (25.3%) en cijfer 6 (18%). Slechts een minderheid geeft een cijfer 5 of lager (16.4% in totaal).

■ Kun je je antwoord toelichten?

Positief

- Gemakkelijk en toegankelijk om online te overleggen.
- Fijn dat er online contact was met het team.
- Enkele leraren spraken om 8.15u of 9.00u af via Zoom, Teams om met een spreuk als team de dag te beginnen online.
- Vergaderingen via Teams/Zoom verliepen vaak effectiever dan in levende lijve het geval was.
- Online vergaderingen: voor zakelijke overleg prima. Vergaderingen waren vaak korter en effectiever; ook duidelijker wat de bedoeling van een agendapunt was.
- Fijn om vaker met de meeste personeelsleden bij elkaar te zijn, omdat het makkelijker te regelen was voor parttimers om vanuit huis even in te loggen.
- Constructief overleg; veel vonden gedeeld via online vergaderen.
- Kleuterbouw heeft op sommige scholen apart overleg gehad wat vruchtbaar was.
- Even persoonlijk inchecken, werkte goed (hoe gaat het met je?).

Negatief

- Geen tijd of mogelijkheid voor een echt gesprek.
- Voelde soms als mededelingenrondje.
- Soms was er weinig contact; of onregelmatig contact met het team (enkele leraren geven aan slechts één keer online vergaderd te hebben en elkaar ook niet in levende lijve ontmoet te hebben).
- Soms lastig om collega's in vakantiestemming deel te zien nemen (buiten, op terras?).
- Met veel collega's samen was het moeilijk om iedereen het woord te geven.
- Enige nadeel is max 4 in het scherm bij teams (waarbij veel leraren wellicht afgeleid raakten).
- Onpersoonlijk, vermoeiend en lastig te volgen soms (verbinding slecht, niet wachten op beurt etc.).
- De voorzittersrol was erg belangrijk: als slecht werd voorgezeten, dan was het online vergaderen nog vermoeiender dan normaal het geval was.
- Vaak opstartproblemen, maar wel duidelijke regels waardoor meetings vrij efficiënt verliepen.
- Digitaal werd als intensief en vermoeiend ervaren. Op het schoolplein in levende lijve was een goed alternatief.
- De afspraken beklifden slecht.
- Gebrek aan inhoudelijke verdieping.
- Het is wel moeilijker om je mening te geven of een discussie te voeren omdat de sfeer peilen zo lastig was.
- Moeilijk om elkaar echt te ontmoeten.
- Eenzaamheid omdat er geen echte interactie ontstaat.
- Veel digitale ongemakken (haperingen, onverstaanbaarheid, etc.) vooral bij Teams
- Als je introvert bent, is het online in gesprek komen nog lastiger.

3.6 Contact met ouders

Hoewel bij deze vraag geen kwalitatieve respons is verzameld, is bij de overige vragen (waaronder vraag 13) een aantal keer expliciet respons gegeven over de ouderbetrokkenheid die we hier samengevat presenteren.

Algemeen

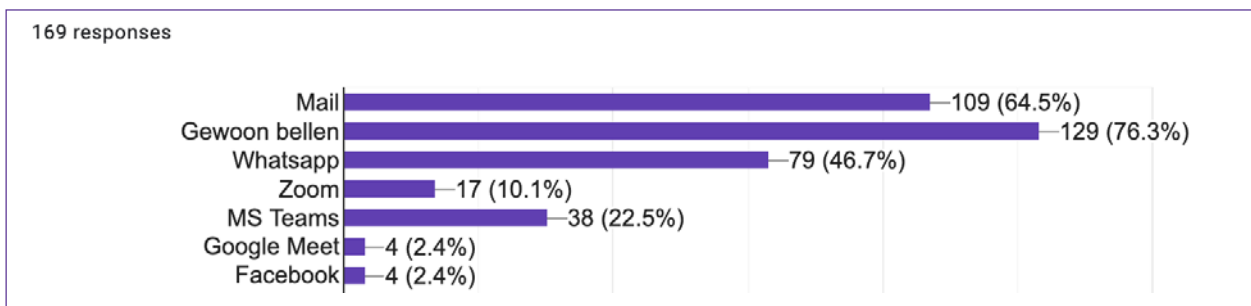
Een aantal leraren geeft aan de ouders anders te willen instrueren over wat school van hen verwacht. Ook zeggen veel leraren dat ze ouders eerder zouden contacteren wanneer hun kind het gemaakte werk niet inlevert. Enkele leraren geven aan dat ze een webinar (online ouderavond) zouden beleggen om direct tot een gezamenlijke aanpak te komen waardoor de verwachtingen voor een ieder duidelijk zijn. Ook geven leraren aan dat ze duidelijker willen aangeven aan ouders wanneer de lesdag ophoudt en ze dus ook niet bereikbaar zijn voor vragen. Invoering van een spreekuur wordt een paar keer genoemd.

Een aantal leraren geeft aan dat de vrijblijvendheid van de opdrachten niet goed werkte en dat ze ouders hierin een actievere rol zouden willen geven. Wekelijks kort feedback geven over ontwikkeling van een kind aan ouders (mondeling of schriftelijk) wordt door sommige leraren aangegeven. Enkele kleuterleraren zouden ouders stimuleren om hun kinderen vaker buiten te laten spelen. Enkele leraren geven aan dat ze leerlingen die dreigen uit te vallen eerder en actiever zouden willen benaderen inclusief het betrekken van de ouders hierbij.

■ **Had je contact met de ouders over de voortgang van hun kind(eren)?**

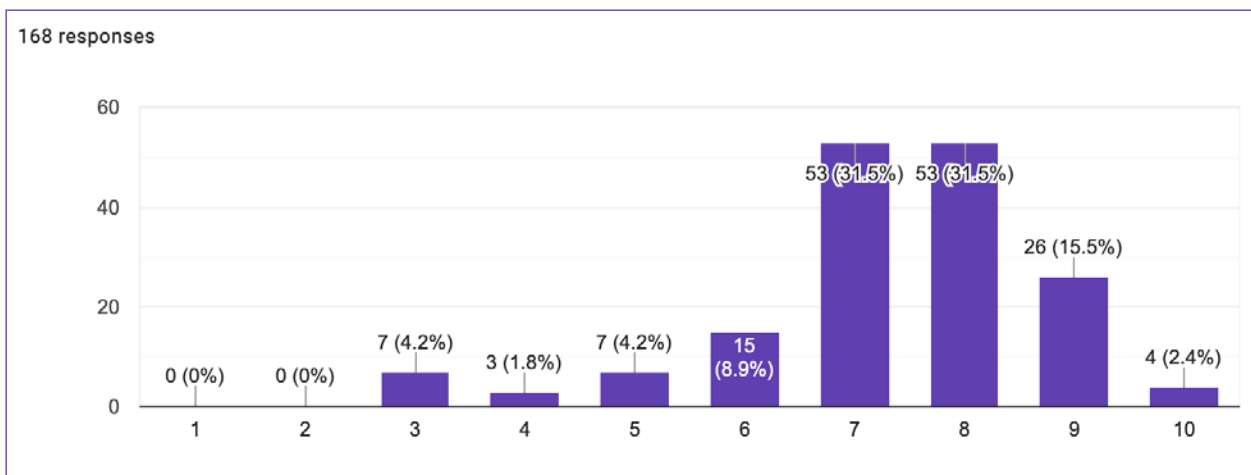
Het overgrote deel van de respondenten (86.6%) had contact met de ouders.

■ **Indien er contact met de ouders was, via welke tool(s) verliep dit contact?**

Net als bij het contact met individuele leerlingen (vraag 14), hebben de leerkrachten in de meeste gevallen (76.3%) gewoon gebeld met ouders. Daarna volgen mail (64.5%), WhatsApp (46.7%) en MS Teams (22.5%) als communicatiemiddelen.

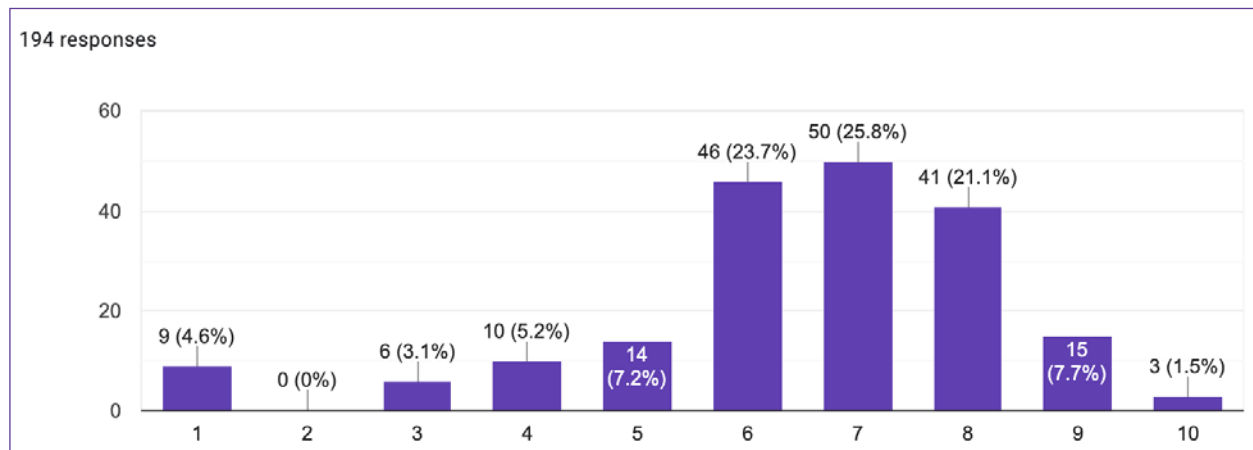
■ **In hoeverre ben je tevreden over het contact met de ouders via deze digitale tool(s)?**

Leraren zijn tevreden tot zeer tevreden over hun wijze van communicatie met de ouders. Het vaakst worden cijfer 7 en cijfer 8 gegeven (beide 31.5%), daarna tevredenheidcijfer 9 (15.5%).

3.7 De essentie van vrijeschoolonderwijs op afstand

■ Stelling 1 - Het is mij goed gelukt om ook op afstand in verbinding te blijven met de klas

Het merendeel van de leraren zegt dat het voldoende tot goed gelukt is om in verbinding te blijven met de klas. Het meest gescoord zijn cijfer 7 (25.8%), cijfer 6 (23.7%) en cijfer 8 (21.1%). Een kleine groep (20.1%) was minder tevreden, hiervan geven sommigen zelfs een cijfer 1 (4.6%).

■ Geef een korte toelichting op Stelling 1

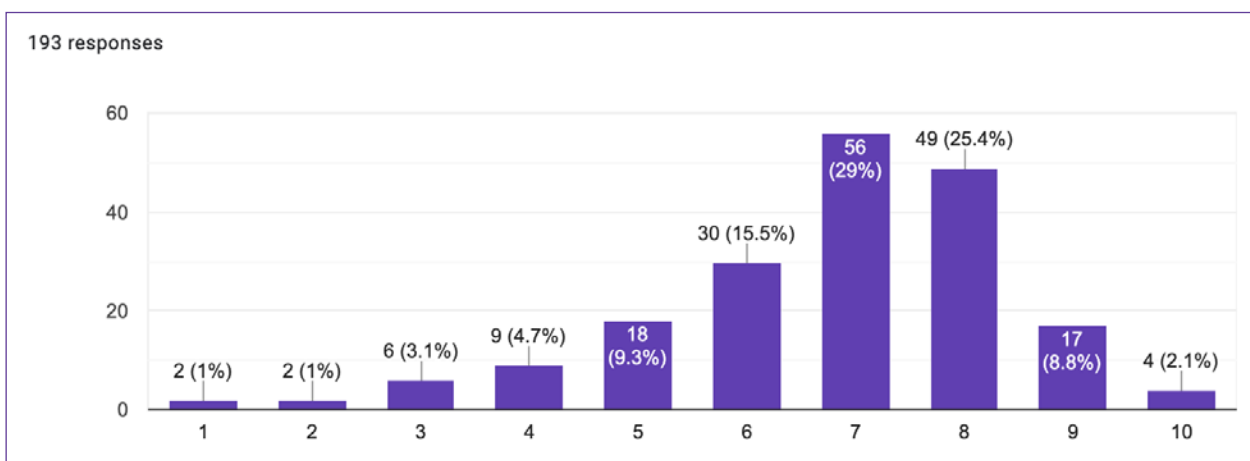
170 responses

Negatief

- Een aantal leraren geeft aan geen contact te hebben gehad met de hele klas, enkel met afzonderlijke leerlingen en hun ouders.
- Een aantal kinderen had slechte technische mogelijkheden waardoor contact werd bemoeilijkt.
- Een aantal leerlingen werd thuis weinig ondersteund door ouders en was moeilijk te bereiken.
- De opdracht vanuit school was om individuele leerlingen te begeleiden, niet de klas.
- Online haalt het niet bij fysiek contact.
- Een aantal leraren geeft aan wel meer behoefte aan contact gehad te hebben met de groep.
- Soms meer contact met individuele ouders dan met de klas (respons van kleuterleraren).
- Een enkele keer was er meer contact met ouders dan met kinderen.
- Als groep moeilijk (volgens een aantal kleuterleraren). Maar met individuele leerlingen en ouders soms zelfs meer dan normaal gesproken (door langs te gaan, te bellen, persoonlijke filmpjes op te nemen etc.).
- De uitvoering was goed en het sloeg goed aan, maar enkele leraren vonden het vervelend om op deze manier les te geven.
- Een aantal leerlingen werd niet bereikt, omdat ouders niets van zich lieten horen of onbereikbaar waren volgens leraren.
- Een aantal leraren geeft aan dat het aan het begin best goed ging, maar dat de rek er na ca. zes weken uitging. Het contact werd volgens hen vlakker en het onderwijs schraler.
- Enkele leraren hebben last gehad van te veel eenrichtingsverkeer.
- Enkele leraren geven aan geen tijd hiervoor te hebben gehad omdat het maken van instructie filmpjes zoveel tijd in beslag nam.
- Leerstof wordt zo teruggebracht tot uitgekleepte essentie volgens enkele leraren.
- Het klassenorganisme heeft elkaar nodig om te bestaan. Online haakten veel kinderen af wat volgens enkele leraren onoverkomelijk was.
- Een aantal kleuterleraren geeft aan dat de verbinding met de groep moeilijk was te verzorgen. Vaak ging het om eenrichtingsverkeer (door filmpjes op te nemen, de kabouter een brief te laten schrijven, verhalen in te spreken etc.). In Teams of Zoom aan een groep kleuters 'lesgeven' lukt volgens hen niet.

Positief

- Een aantal leraren geeft aan dagelijks op vaste momenten (minsten 1x, soms 2x en een enkele keer 3x) met de groep af te spreken om instructie te geven of opdrachten te bespreken.
- In verbinding blijven is gelukt volgens een heel aantal leraren. De verbinding te vullen digitaal was een stuk lastiger.
- Met Teams was het te organiseren, maar de echte verbinding was lastig. En Teams was ook zeker beperkt.
- Leraren probeerden ook de kinderen onderling contact te laten houden, dat vonden ze wel fijn maar lukte lang niet overal even goed.
- Door te bellen of via de YouTube filmpjes lukt dit. Maar niet echt als groep. De kinderen vonden het leuk dat ze mij elke dag even konden zien.
- Door elke (werk)ochtend even met de klas de dag te starten via Zoom had je toch het gevoel elkaar even gezien te hebben.
- Met veel kinderen wel, maar niet met allemaal.
- Door de persoonlijke filmpjes te geven en het gemaakte werk te ontvangen en hier even contact over te hebben was dit gelukt.
- **Stelling 2 - Het is mij goed gelukt om ook op afstand in verbinding te blijven met individuele leerlingen**

Respondenten beoordelen deze stelling vergelijkbaar met stelling 1, het is gemiddeld ruim voldoende tot goed gelukt om ook met individuele leerlingen in verbinding te blijven op afstand. De meeste leraren scoren een cijfer 7 (29%), een cijfer 8 (25.4%) of een cijfer 6 (15.5%). Een even groot aantal respondenten (19.1%) als bij stelling 1 geven een cijfer 5 of lager, maar met minder cijfers 1.

Geef een korte toelichting op Stelling 2

165 responses

Negatief

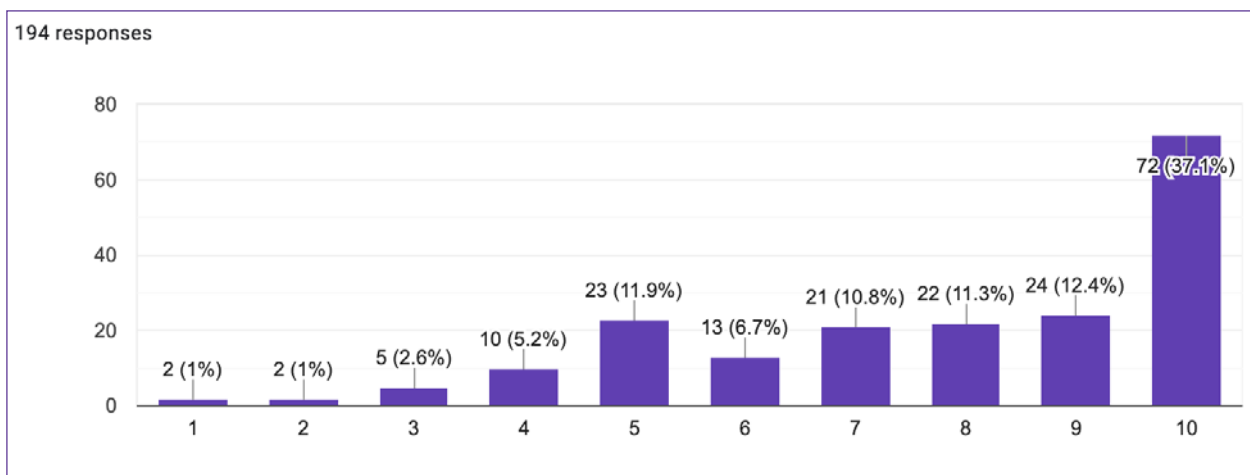
- Sommige leerlingen waren niet bereikbaar, noch hun ouders.
- Enkele leraren geven aan dat ze het lastig vonden om online contact te maken met ouders en leerlingen.
- Een aantal leraren gaf aan alleen contact te hebben met individuele kinderen als daar vraag naar was.
- Een aantal leraren gaf aan geen individueel contact met leerlingen te hebben gehad of slechts 1x gedurende de hele periode.
- Sommige leraren geven aan dat niet alle leerlingen behoefte hadden aan individueel contact en hebben dat gelaten. Daarbij zegt een leraar dat het voor leerlingen onnatuurlijk is om hun leraar vanuit huis te zien lesgeven op afstand. En dat dit de relatie ongemakkelijk maakt.

- Enkele kleuterleraren geven aan dat het moeilijk was om kinderen online of per telefoon te spreken. Als het lukte, ging het via de ouders. Andere kleuterleraren geeft aan bewust geen contact met de leerlingen te hebben gezocht zonder opgaaf van redenen.

Positief

- Een aantal leraren geeft aan iedere dag contact te hebben met alle leerlingen individueel (5 min. tot max 10 min.) of in kleine groepjes (van twee, drie of vier leerlingen is genoemd).
- Een aantal leraren geeft aan drie keer per week met alle leerlingen contact te hebben gehad (beeldbellen, WhatsApp, telefonisch of via een ouderwetse ansichtkaart).
- Er ontstond op een paar scholen door een duidelijk beleid vanuit de school ruimte om kwalitatief mooi onderwijs te verzorgen, waarbij ook afgesproken was hoe vaak je contact moest hebben met individuele leerlingen en hun ouders. Dit gaf volgens deze leraren veel duidelijkheid.
- Voor diegene die dat nodig had, was het mogelijk om dagelijks kort te beeldbellen en zo contact te houden zodat het leerproces op gang bleef.
- Zeer waardevol vond een aantal leraren het individuele contact. Ze kregen echt een band door frequent te bellen.
- Leraren geven aan dat er veel individueel contact was via WhatsApp, Facetime.
- Na het online met de groep zijn, koos een aantal leraren ervoor om na het klassikale moment met individuele leerlingen af te spreken.
- Een enkele school heeft ervoor gekozen om pas vanaf klas 3 individueel contact te onderhouden, zonder opgaaf van reden.

▪ Stelling 3 - Ik hoop dat ik nooit meer afstandsonderwijs hoef te geven

Een opvallend hoog aantal respondenten scoort een cijfer 10 op deze stelling (37.1%). Daarna is het redelijk gelijk verdeeld over cijfers 5 t/m 9.

Wellicht speelt ook hier het grote aantal kleuter- en klas 1 leerkrachten een rol, voor hen is het immers het minst logisch/praktisch om afstandsonderwijs te verzorgen. Hoe dan ook is het een belangrijk signaal: liever geen afstandsonderwijs meer voor zeker driekwart van de respondenten (cijfer 6 t/m 10 = 78,3%).

▪ Geef een korte toelichting op Stelling 3

168 responses

Negatief

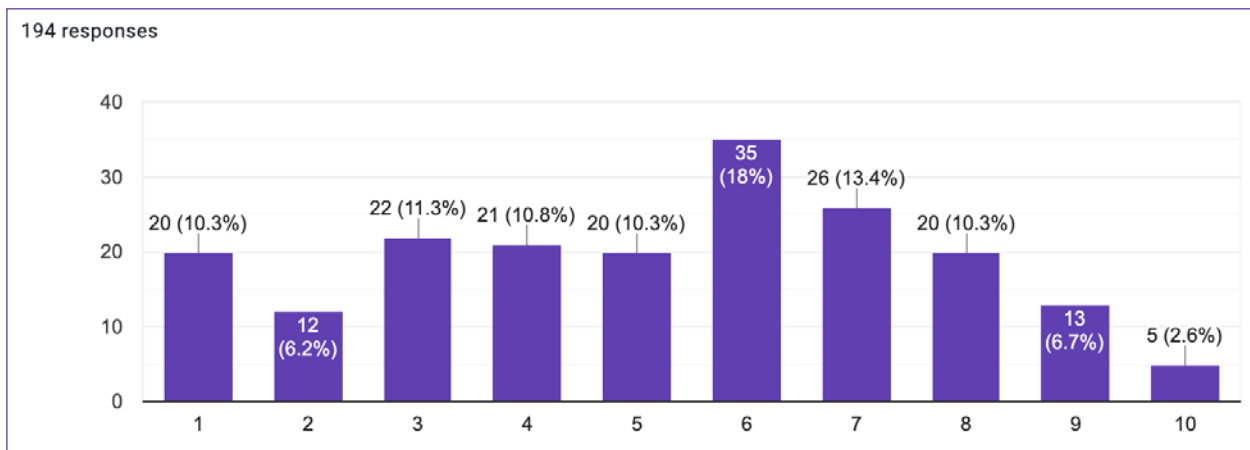
- Het persoonlijke contact werd gemist volgens een grote groep leraren.
- Veel leraren gaven aan de verbinding met kinderen en de leerstof te hebben gemist. Er kon niet dat enthousiasme ontstaan volgens hen wat in levende lijve wel lukte.

- Daarbij heerst de opvatting bij een aantal leraren dat vrijeschoolonderwijs als concept niet past bij het online verzorgen van afstandsonderwijs. Dit wordt onderbouwd doordat het op afstand veel moeilijker is, volgens deze groep om leerlingen in beweging te krijgen, de beleving aan te spreken en in verbinding te komen met elkaar.
- Volgens een aantal leraren is het lesgeven op afstand aan jonge kinderen een stuk lastiger dan aan oudere kinderen.
- Leraren die niet de hele klas in beeld kregen (door gebruik van Teams bijv.) geven aan dat ze de klas als geheel gemist hebben.
- Er zijn ook een paar leraren die de overtuiging hebben dat leerlingen niet leren van een computer maar alleen van de leraar en elkaar.
- Het heeft veel energie en tijd gevraagd om afstandsonderwijs te verzorgen volgens een heel aantal leraren.
- Enkele kleuterleraren hebben veel stress ervaren, juist omdat ze te weinig zicht hadden op de ontwikkeling van kleuters alle moeite getroost.
- Bij een aantal kleuterleraren heerst de opvatting dat aan kleuters geen afstandsonderwijs aangeboden moet worden. Kleuters moeten volgens hen gewoon thuis zijn en spelen. Volgens hen zit de complexiteit er ook in dat nabootsing op afstand echt een stuk lastiger is even als het organiseren van vrijspel dat onmogelijk is online.
- Non verbale communicatie gaat verloren volgens enkele leraren waardoor het onderwijsleerproces stroever verloopt met online lesgeven.
- Op afstand kan je volgens een aantal leraren minder goed inspelen op de vragen van de groep, improviseren op wat zich aandient, en sfeer creëren waardoor een stroom van leren ontstaat.

Positief

- Een aantal leraren is enthousiast geworden over alle digitale mogelijkheden.
- Leerlingen zijn volgens een aantal leraren zelfstandiger geworden in het plannen en maken van hun werk.
- Enkele (kleuter)leraren geven aan dat ze deze periode ook als ontspannen hebben ervaren, omdat er minder te doen was dan normaliter.
- Inventiviteit van leraren is aangewakkerd.
- Een aantal leraren geeft aan dat het differentiëren en automatiseren middels verschillende online programma's goed heeft gewerkt.
- Enkele leraren geven aan dat het een interessante uitdaging was om te kijken hoe je in een relatief kort filmpje meerdere ontwikkelingsgebieden kon aanspreken. En dat er meer mogelijk is dan vooraf voor mogelijk werd gehouden.
- Ouders die de 'schooltaal' leren spreken waardoor school en thuis in elkaars verlengde liggen.
- Veel leraren geven aan dat vooral de grote (open) opdrachten gekoppeld aan de periodes (zoals huizenbouw, plantkunde e.d.) prima en met aandacht zijn uitgevoerd.
- Een enkeling geeft aan dat bij gebrek aan invallers, afstandsonderwijs een mogelijke oplossing zou kunnen zijn.
- Enkele leraren geven aan veel op digitaal vlak geleerd te hebben, maar hier nog verder in bekwaam te willen worden, om hier beter in te worden.

■ **Stelling 4 - taal en rekenen gaat nog wel, maar de kunstvakken zijn onmogelijk om op afstand te verzorgen**

Geen enkele vraag of stelling is zo divers gescoord als deze stelling. De grootste groep geeft een cijfer 6, maar dat is maar 18% van de het totaal. Daarbij is het ook nog eens een 'middenstem' dus zegt ook niet zoveel. Grofweg is een minieme meerderheid (cijfer 6 t/m 10 = 51%) het eens met de stelling. Beter is te concluderen dat de meningen grandioos verdeeld zijn...

■ **Geef een korte toelichting op Stelling 4**

173 responses

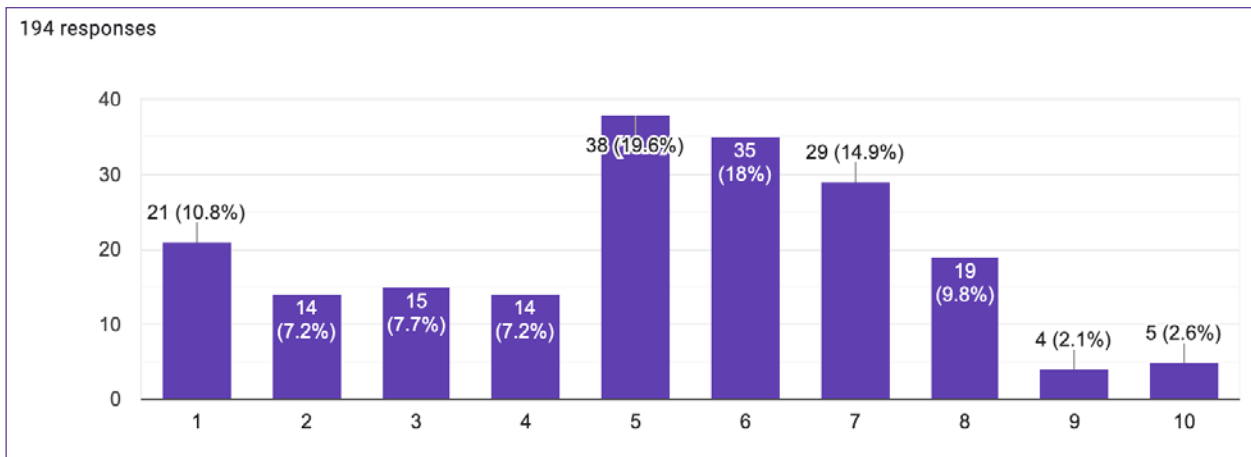
Positief

- Het is volgens een heel aantal leraren prima te doen om kunstvakken op afstand vorm te geven; alleen vraagt het om een transformatie van opdrachten en inventiviteit van materiaalkeuze.
- De instructie kon volgens leraren goed in een instructiefilmpje worden gegeven of via een stappenplan op papier.
- Vakken die het meest genoemd zijn als goed te doen op afstand zijn:
 - Vormtekenen (ook eigen ontwerp)
 - Tekenen (verwerking bij periode, werkstuk, eigen ansichtkaarten laten ontwerpen etc.)
 - Overige activiteiten zoals bakken (brood, koekjes), bellenblaas maken, stoepkrijten, bewegingsspelletjes, bijenwas (als materiaal gebracht was)
 - Gedichten schrijven
 - Fotografie (als aanvulling bij de periodes bijv.)
 - Film maken (i.p.v. toneelstuk), of zelf kleine filmpjes maken bij allerlei opdrachten.

Negatief

- Het slagen van kunstzinnige activiteiten hangt volgens veel leraren af van de goodwill van een aantal ouders (zeker bij jonge kinderen)
- Vakken die het meest genoemd zijn als lastig te verzorgen op afstand zijn:
 - Schilderen (i.v.m. gebrek aan materiaal)
 - Zingen (is echt een groepsactiviteit)
 - Bijenwas (i.v.m. gebrek aan materiaal)
- Directe feedback op het werk kan niet gegeven worden, dat is volgens een aantal leraren een groot gemis.
- Dat kunstonderwijs ook een sociaal gebeuren is, wordt op afstand door een paar leraren als moeizaam ervaren.

■ **Stelling 5 - mijn onderwijsaanbod is rijker geworden door de crisis.**

Net als bij stelling 4 zijn de meningen sterk verdeeld bij deze stelling, alleen dit keer met een kleine neiging naar oneens (cijfer 1 t/m 5 = 52,5%).

Vraag 23.1: Geeft een korte toelichting op Stelling 5

142 responses

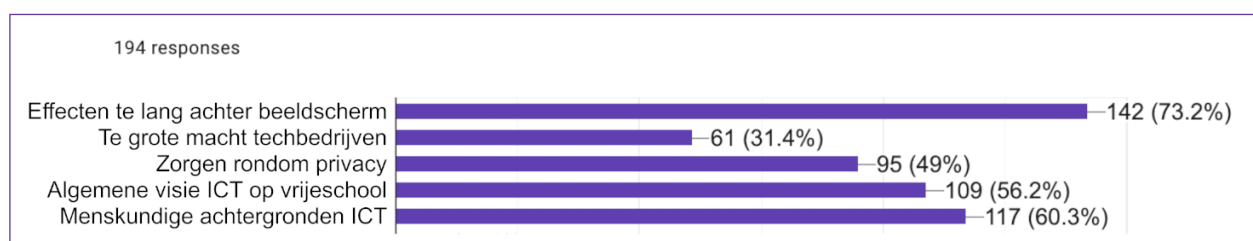
Leraren geven een divers beeld en zijn sterk verdeeld in hun bevindingen.

Positief

- Veel leraren geven aan flexibeler te zijn geworden en in staat om out of the box te denken, creatiever en meer oplossingsgericht.
- Een aantal leraren geeft aan dat door de crisis een onderzoekende houding is gewekt.
- Door het individuele contact konden leraren de leerbehoeften van leerlingen beter in kaart brengen. Dit is het leerproces ten goede gekomen.
- Leraren geven aan dat het maken van filmpjes hun reflectievermogen heeft versterkt (wat wil ik eigenlijk op welke manier zeggen? Wat werkt wel en wat niet volgens de leerlingen?)
- Volgens een aantal leraren is het een verrijking om digitale middelen in te zetten (zoals beeldbellen) om leerlingen te kunnen bereiken, bijvoorbeeld in de toekomst als leerlingen ziek zijn of afwezig. Ook wordt een enkele keer livestreaming genoemd voor zieke leerlingen.
- Technische vaardigheden zijn toegenomen; deze kunnen ook ingezet worden om het leerproces van leerlingen in de klas te ondersteunen volgens een aantal leraren. Het aanbod kan verrijkt worden. Door een filmpje in te zetten, worden instructies minder tijdgebonden en kan er in de klas beter gedifferentieerd worden.
- De zelfstandigheid van leerlingen is vergroot. Dat is een verrijking die op de een of andere manier verder gestalte moet krijgen.
- Het is voor enkele leraren duidelijker geworden wat de essentie van hun lessen is en hoe ze die vorm kunnen geven door online tools enerzijds te gebruiken en anderzijds mooie opdrachten te bedenken met materiaal dat thuis voorhanden is (bijv. bij huizenbouw; het bouwen van een hut thuis met allerlei materiaal)
- Een aantal leraren geeft aan dat de meeste leerlingen geleerd hebben om geconcentreerd thuis te kunnen werken. Dat is een mooie ontwikkeling volgens hen.
- Het met elkaar zoeken (met leerlingen, ouders en collega's) heeft heel veel saamhorigheid gebracht en wederzijdse afstemming waardoor mooi afstandsonderwijs kon ontstaan, volgens enkele leraren.

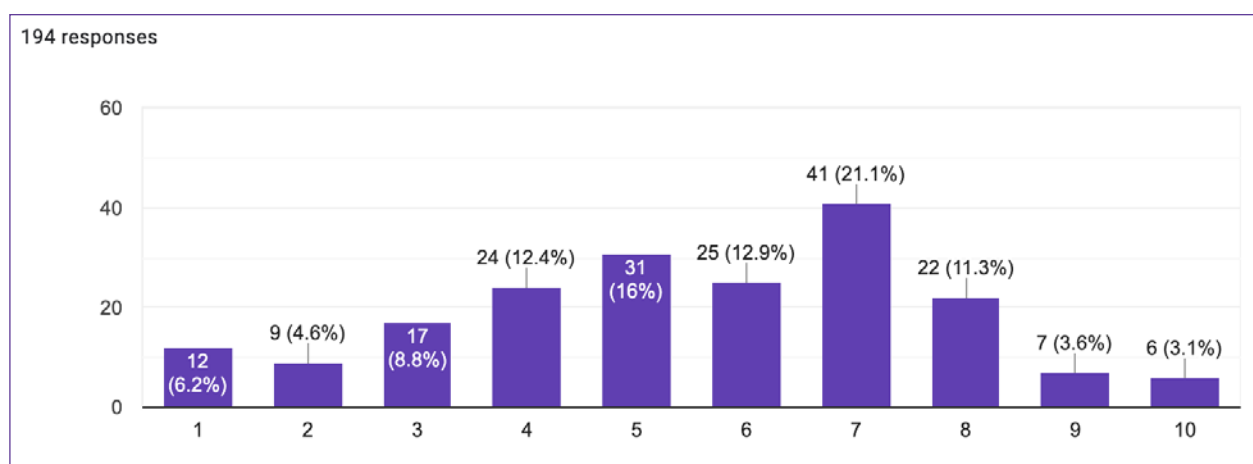
Negatief

- Veel leraren geven aan het sociale aspect van het onderwijs te hebben gemist omdat dat op afstand gebrekkig was. Ook noemen ze hierbij de groepsdynamiek die onvoldoende op afstand kan ontstaan.
- Sommige leraren vinden dat het afstandsonderwijs juist verarmt, omdat de beleving er niet is zoals je dat in de klas kunt verzorgen.
- Enkele leraren vinden dat veel aspecten van vrijeschoolonderwijs verloren gaan zoals de nabijheid van elkaar. Er kon bijvoorbeeld niet gezongen worden met elkaar.
- Sommige leraren vinden dat computers nooit leraren kunnen vervangen en willen zich niet committeren aan digitale platforms (vooral kleuterleraren).
- Enkele kleuterleraren vinden dat hun onderwijs niet heeft kunnen doorgaan op afstand en in die zin vinden ze de online mogelijkheden een verarming van het onderwijs zoals zij dat willen vormgeven.
- **Peiling: door de versnelde digitalisering in maart-april-mei was er weinig tijd om stil te staan bij de 'negatieve bijwerkingen' van werken met digitale tools. Geef hieronder aan welke thema's wat jou betreft meer aandacht verdienen indien er weer een lockdown komt.**

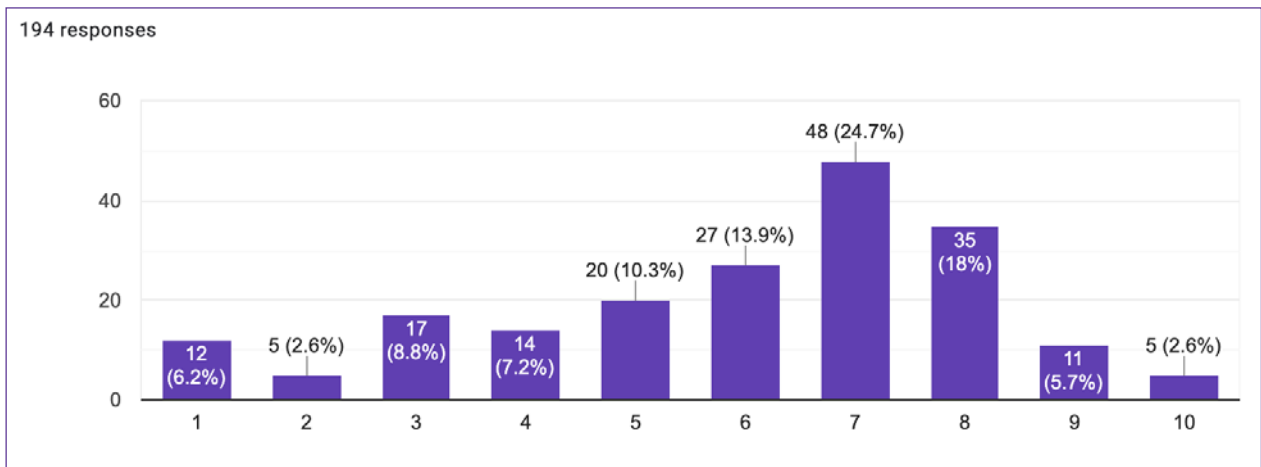
De negatieve bijwerking waar de meeste respondenten zich zorgen over maken, is de 'effecten van te lang achter het beeldscherm' (73.2%). Daarna volgen 'Menskundige achtergronden ICT gebruik' (60.3%) en 'Algemene visie ICT op vrijeschool' (56.2%).

- **Hoe stond je voor de crisis als leerkracht tegenover lesgeven met digitale middelen?**

Voor de crisis waren de meningen al aardig verdeeld als het gaat om lesgeven met digitale middelen. Gemiddeld gezien waren iets meer dan de helft (52% gaf cijfer 6 t/m 10) van de respondenten redelijk tot zeer positief.

■ Hoe sta je nu als leerkracht tegenover lesgeven met digitale middelen?

Ten opzichte van voor de crisis is er een kleine verandering in houding zichtbaar. Nu staat 64.9% (cijfer 6 t/m 10) van de respondenten redelijk tot zeer positief ten opzichte van werken met digitale middelen. Een verschil van ongeveer 12%.

■ Wat ga je absoluut anders doen als er weer een lockdown plaatsvindt?

194 responses

Samenvatting

- Een aantal leraren geeft aan niks te willen veranderen een volgende keer.
- Ook een groot aantal leraren geeft aan niet te weten wat anders gedaan zou kunnen worden.
- Een aantal leraren geeft aan met het team een plan te willen maken waaraan iedereen zich houdt, liefst afgaand op de ervaringen die in den lande zijn opgedaan. Ook willen veel leraren dat er schoolafspraken komen over aanwezigheid online en wat wel en niet van ouders verwacht mag worden.
- Ook geven veel leraren aan meer (liefst dagelijks, 1 of 2 keer) online klassikaal les te willen geven.
- Ook geven enkele (kleuter)leraren aan contact te willen verbeteren met leerlingen door te vragen of zij met hun ouders tasjes komen ophalen zodat er toch contact is.
- Daarnaast geven deze (kleuter)leraren aan vaker een tasje te willen maken, waardoor er meer continuïteit is.
- Enkele leraren geven aan kortere klassikale momenten te willen organiseren online, en meer met groepjes en individuele leerlingen te willen doen.
- Veel leraren willen de interactie onderling en tussen hen en de leerlingen verbeteren door andere werkvormen toe te passen, maar ook door bijvoorbeeld Breakout rooms van Zoom hiervoor te gebruiken.
- Een aantal leraren geeft aan meer duidelijkheid te willen geven over wat verwacht wordt van leerlingen met betrekking tot huiswerk.
- Veel leraren willen het automatiseren online vormgeven, maar ook kunstvakken vervlechten met hun online onderwijs.
- Veel leraren willen een harmonisering van de online tools. Dat wil zeggen dat ze liefst één omgeving hebben waar alles in kan worden vormgegeven en waar kinderen hun werk in kunnen leveren (i.p.v. per mail, YouTube, Teams, schoolwebsite etc.)
- Enkele leraren geven aan meer feedback te willen geven op het gemaakte en ingeleverde werk van leerlingen.
- Veel leraren willen eerst hun digitale omgeving goed inrichten (mapjes per leerling, per onderwerp, emailadressen van leerlingen etc.) alvorens te starten met online lesgeven.
- Een paar leraren die vooral het inoefenen hebben verzorgd, geven aan dat ze ook meer periodeonderwijs of kunstonderwijs willen verzorgen.

- Een paar leraren willen ook hun tijd beter indelen.
- Een paar leraren wil meer contact met kinderen en hun ouders, zeker als het gaat over kinderen die dreigen af te haken of ondersteuning behoeven.
- Een aantal leraren heeft de behoefte meer met collega's samen te werken om goed materiaal te kunnen maken.
- Een aantal leraren geeft aan vooral 'eigen' filmpjes te willen maken en te willen verbeteren omdat dit persoonlijk is en verbindend werkt, anders dan filmpjes van collega's of onbekende leraren.
- Een aantal leraren wil nog beter met een realistische weektaak gaan werken en hun kinderen hieraan houden.
- Enkele leraren geven aan meer aandacht te willen besteden aan dat kinderen moeten bewegen.

4. Conclusies

De conclusies zullen we per onderzocht onderwerp weergeven waarna we in de volgende paragraaf per onderwerp aanbevelingen doen.

Organisatie van afstandsonderwijs

Het afstandsonderwijs is op heel veel verschillende manieren georganiseerd met opvallende verschillen tussen scholen en leraren onderling. Waarbij we zien dat er een opvallend groot verschil is in de organisatie van afstandsonderwijs tussen kleuterleraren en de andere leraren.

Geconcludeerd kan worden dat ongeveer de helft van de leraren een digitale leeromgeving heeft gebruikt. Waarbij opgemerkt dient te worden dat niet voor elke leraar, blijkens de antwoorden gegeven bij de toelichting, duidelijk is wat de definitie is van een digitale leeromgeving. Een videoconferentietool en een digitale leeromgeving worden door elkaar gebruikt.

Daarnaast hebben relatief veel kleuterleraren de vragenlijst ingevuld. Een aantal van hen geeft bij de toelichting aan dat het voor kleuters moeilijk is om via een digitale leeromgeving kleuteronderwijs aan te bieden. Er is in een aantal gevallen gekozen om het werk in pakketjes of tasjes te bezorgen of te laten ophalen inclusief instructies op papier of per filmpje. Hier tegenover staan kleuterleraren die enthousiast zijn over de wijze waarop zij een aanbod hebben kunnen verzorgen.

De meeste leraren zijn uiteindelijk tevreden over de wijze waarop zij hun onderwijs op afstand hebben vormgegeven.

Toch geven ook veel leraren aan bij de vraag wat ze een volgende keer anders zouden doen, dat ze daar ideeën over hebben. De volgende ideeën werden veelvuldig geopperd: een aantal wil meer en structureel contact onderhouden met leerlingen. Ook geeft een aantal leraren aan meer online te willen verzorgen dan voorheen.

Een aantal leraren zou graag gezamenlijk beleid met duidelijke schoolafspraken maken binnen de eigen school en de ervaringen van andere vrijescholen hierin betrekken.

Er is een grote behoefte bij een aantal leraren om keuzes te maken tussen de in te zetten online tools waarbij het enerzijds fijn zou zijn om alle leerlingen in beeld te krijgen wanneer er online lesgegeven wordt en anderzijds er een digitale leeromgeving gevonden wordt waar al het werk van leerlingen inclusief feedback van de leraar op een overzichtelijke manier kan worden geordend.

Digitale leeromgeving

Over de digitale leeromgevingen die leraren gebruikten, zijn leraren het meest tevreden over Junior Einstein en Google Classroom. Gynzy wordt minder gebruikt maar kan onder de gebruikers op grote tevredenheid rekenen. Over het gebruik van Klasbord zijn leraren het minst tevreden.

In de toelichting geven leraren aan dat digitale leeromgevingen als Junior Einstein en Gynzy prima platforms zijn voor leerlingen om zelfstandig te werken. Een enkele keer wordt MOO genoemd. Deze systemen zijn volgens leraren op kleine oneffenheden na prettig in het gebruik omdat er aantrekkelijk oefenmateriaal voorhanden is inclusief nakijksoftware. Leraren geven aan dat hierdoor maatwerk en differentiatie goed valt te organiseren en de nakijklast beperkt blijft.

Google Classroom is een fijn programma omdat je volgens leraren een goede structuur kunt aanmaken en het een centrale vindplek en inleverplek is voor leerlingen. In de toelichting wordt Padlet vaak genoemd waarbij een combinatie gemaakt wordt van leuke foto's, filmpjes, kattenbelletjes als opdrachten en de resultaten ervan. Het is een interactief prikbord dat verbindend werkt volgens leraren maar minder overzichtelijk is dan bijvoorbeeld Google Classroom.

Conferentietools

Om leerlingen klassikaal of in groepjes te ontmoeten zijn veel verschillende conferentietools gebruikt door leraren. De meest genoemde tools zijn Teams, Google Meet en Zoom. Opvallend is dat een aantal scholen na verloop van tijd gekozen heeft om Zoom in de ban te doen (wegens opspraak) en met Teams verder is gegaan. In de toelichting geven veel leraren die met Teams werkten aan dat ze het vervelend vonden dat er maar vier leerlingen tegelijkertijd in beeld kwamen (inmiddels kunnen er negen personen in beeld worden gebracht bij Teams tegenover vijfenveertig bij Zoom). Daarnaast zijn er erg veel haperingen geconstateerd bij Teams. Google Meet en Zoom worden als goede alternatieven genoemd omdat daar meer leerlingen in beeld zijn en er minder haperingen voorkomen.

Overige manieren om de lesstof aan te bieden

Een groot deel van de ondervraagde leraren heeft geen digitale leeromgeving gebruikt. Een groot deel van deze leraren betreft vermoedelijk kleuterleraren of leraren van de laagste leerjaren. Van hen heeft een opvallend hoog aantal leraren ouders het werk op school laten ophalen. Daarna wordt 'via de mail' als vaakst genoemd.

Opvallend is dat veel van de leraren wekelijks eigen filmpjes aanbood en waarbij een deel van hen dat zelfs meer dan 3x per week deed. Verder hebben ook veel leraren de lesstof via WhatsApp aangeboden maar het WhatsAppverkeer ook als belastend ervaren.

Lesstofaanbod

Taal en rekenen zijn de meest verzorgde vakken op afstand. Er is ook veel op afstand voorgelezen en verteld. Periodeonderwijs en kunstvakken is door iets meer dan de helft van de leraren verzorgd. Er is een aantal leraren dat wanneer er weer een lockdown plaatsvindt, meer periode- en kunstonderwijs zou willen verzorgen om daarmee de waarden van vrijeschoolonderwijs over het voetlicht te brengen ten behoeve van een gezonde ontwikkeling van de leerlingen.

Een aantal kunstvakken heeft goed doorgang kunnen vinden zoals:

- Vormtekenen (ook eigen ontwerp)
- Teken en (verwerking bij periode, werkstuk, eigen ansichtkaarten laten ontwerpen etc.)
- Overige activiteiten zoals bakken (brood, koekjes), bellenblaas maken, stoepkrijten, bewegingsspelletjes, bijenwas (als materiaal gebracht was)
- Gedichten schrijven

Er zijn ook nieuwe kunstzinnige activiteiten ontstaan zoals:

- Fotografie (als aanvulling bij de periodes bijv.)
- Film maken (i.p.v. toneelstuk), of zelf kleine filmpjes maken bij allerlei opdrachten.
- Leraren concluderen dat een aantal kunstzinnige vakken moeilijk te geven is wegens het ontbreken van de groep zoals bij muziek of materiaal zoals bij schilderen.
- Leraren geven aan bij de vraag wat ze een volgende keer anders zouden doen dat ze een betere balans tussen taal & rekenen enerzijds en periodeonderwijs & kunstvakken anderzijds willen verzorgen.
- Ook geeft een aantal leraren aan hogere eisen te stellen en duidelijker afspraken te maken over het huiswerk.
- Een paar leraren geven aan meer gebruik te willen maken van digitale leeromgevingen om vaardigheden te oefenen, te automatiseren.

Evalueren en monitoren

Het gemaakte werk van leerlingen werd volgens de meeste leraren middels een foto ingestuurd. Hoewel verreweg de meeste leraren een reactie gaven op het ingeleverde werk, ontstond er slechts soms een heen en weer over het gemaakte werk inclusief mogelijke verbeter suggesties. Feedback werd het meest gegeven via de mail, naast 'gewoon bellen' en 'via WhatsApp'. De meeste leraren geven aan voldoende zicht te hebben gekregen op de ontwikkeling van hun leerlingen. Maar voldoende is niet goed genoeg blijkens de respons over wat leraren bij een volgende lockdown anders zouden doen. Zij zouden juist meer feedback willen geven over het gemaakte werk en duidelijker eisen willen stellen aan de opdrachten.

Contact met leerlingen (individueel en in groepsverband)

Leraren zijn meer dan tevreden over het onderhouden van contact met hun leerlingen en zijn er volgens hen goed in geslaagd om het contact te onderhouden met hun leerlingen binnen de omstandigheden en de voorschriften die golden tijdens de crisis. Het merendeel van de leraren heeft vooral telefonisch contact gehad met hun leerlingen. Naast bellen hebben leraren (van vooral de hogere leerjaren) ook vaak een conferentietool ingezet om het contact met hun leerlingen te verzorgen. De conferentietool werd vooral ingezet bij het werken met de hele groep of het werken in kleinere groepen. Geconcludeerd kan worden dat het werken online in groepen voor kleuterleraren gezien hun doelgroep een stuk lastiger was dan voor leraren die lesgaven aan hogere leerjaren.

De meeste leraren hebben er alles aan gedaan om het contact met hun leerlingen te optimaliseren ondanks de kanttekeningen die ze plaatsen bij de online mogelijkheden, zoals technische haperingen en gebrek aan digitale vaardigheden van zowel leraren als leerlingen.

Positief hieraan is dat sommige leraren aangeven dat ze leerlingen in kleine groepjes goed konden bedienen en met enkele leerlingen ander (en soms beter) contact hadden dan voor de crisis. Dit heeft te maken met het individueel contact dat gelegd is met de leerlingen.

Daarnaast worden er ook veel nadelen genoemd bij het onderhouden van online contact. Online contact haalt het niet bij contact in levende lijve volgens veel leraren. Ook wordt er veelvuldig ruchtbaarheid gegeven aan de digitale ruis (door systeemhaperingen als ook het gedrag van leerlingen dat minder goed te corrigeren is online en de zogenaamde gekunstelde interactie online). Bij het online lesgeven dreigt het gevaar dat het leven eruit gaat, volgens veel leraren.

Contact binnen het team

Leraren zijn zeer tevreden over hoe het contact binnen het team georganiseerd werd.

De zakelijke vergaderingen werden zelfs als effectiever dan voor de crisis ervaren. Het belang van goed voorzitterschap werd wel als voorwaarde gesteld. Ook was het online vergaderen voor parttimers iets makkelijker te organiseren omdat er vanuit huis ingelogd kon worden. Als grootste bezwaar werd het gebrek aan een echt gesprek opgeworpen waardoor de vergaderingen veranderden in mededelingenrondjes. Ook waren er voorbeelden van scholen die met het team afspraken op het schoolplein (1,5m in acht genomen). Dit werd als zeer prettig ervaren door betreffende leraren.

Contact met ouders

Het merendeel van de leraren heeft contact met ouders gehad en was hier positief over. In de toelichting werd de behoefte uitgesproken meer duidelijkheid te willen geven aan ouders en wat er van hen verwacht kon worden. Invoering van een spreekuur wordt een paar keer genoemd.

De essentie van vrijeschoolonderwijs in relatie tot afstandsonderwijs (middels stellingen)

Hoewel leraren naar eigen zeggen er ruim voldoende in geslaagd zijn om het contact met individuele leerlingen en de klas te verzorgen, hopen verreweg de meeste leraren nooit meer onderwijs op afstand te hoeven verzorgen. Een aantal leraren zou niet weten wat anders te moeten doen wanneer er opnieuw een crisis uitbreekt.

Een andere groep leraren zou graag bij een volgende crisis het aanbod en de wijze van aanbieden willen verbeteren en heeft behoefte aan bezinning en visie. Leraren zouden meer vanuit een gezamenlijk, met het team afgestemd plan, hun afstandsonderwijs willen vormgeven. Sommige van hen vinden dat er ook in het aanbod rekening gehouden moet worden met een afwisselend aanbod waardoor de schermtijd van leerlingen gereguleerd wordt. Daarbij wordt vaak genoemd dat er duidelijke keuzes gemaakt moeten worden in het gebruik van systemen. Daarnaast geven leraren aan structureler contact met hun leerlingen te willen verzorgen. Geconcludeerd kan worden dat wat er van de ouders verwacht wordt niet altijd duidelijk was. Leraren hebben behoefte aan het verduidelijken van hun verwachtingen naar ouders en leerlingen en zouden graag eerder willen signaleren wanneer het leerproces stagneert.

Veel leraren die dat nog niet deden, zouden hun aanbod willen verrijken door naast taal en rekenen ook meer in te zetten op de kunstvakken en periodeonderwijs (inclusief bijbehorende opdrachten).

Ten opzichte van voor de crisis is er een kleine verandering in houding zichtbaar ten opzichte van het werken met digitale middelen. Het beeld is iets positiever geworden tijdens de crisis dan ervoor.

De meningen van leraren zijn sterk verdeeld over de verrijking van hun onderwijs ingegeven door de vondsten die gedaan zijn tijdens afstandsonderwijs. Sommige leraren geven aan flexibeler en zelfs creatiever te zijn geworden door inzet van de online mogelijkheden ter bevordering van vrijeschoolonderwijs. Ook geven leraren aan dat sommige leerlingen creatiever en zelfstandiger hebben leren werken tijdens de crisis.

Sommige leraren geven juist aan dat hun onderwijs verschaald is en vooral de sociale interactie alsook de sociale vorming geleden hebben onder het online lesgeven. Ook geven sommige leraren aan niet elke leerling even goed bereikt te hebben.

De meningen zijn sterk verdeeld als het gaat om het aanbod en of er naast rekenen en taal ook kunstonderwijs verzorgd kan worden op afstand. Ondanks de bezwaren die aangedragen worden, kan er geconcludeerd worden dat de meeste leraren de kunstvakken onontbeerlijk vinden voor vrijeschoolonderwijs en dat het belangrijk is om juist deze vakken ook op afstand vorm te geven.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen vakken die makkelijker op afstand te verzorgen zijn (zoals de beeldende kunstvakken) ten opzichte van andere kunstvakken (zoals de muzische kunstvakken, met als uitzondering toneel waarvan ook enkele leraren aangeven dat er interessante oefeningen op afstand te geven zijn). Daarbij wordt door verschillende leraren genoemd dat door het afstandsonderwijs de schermtijd van leerlingen toeneemt en leerlingen eenzijdig vooral in hun hoofd worden aangesproken. Leraren geven aan dat het juist gaat om de ontwikkeling van hoofd, hart en handen en dat deze aspecten van kinderen ook op afstand ontwikkeld moeten worden en het aanbod hierop aangepast moet worden.

5. Aanbevelingen

Op grond van bovenstaande dienen zich een aantal aanbevelingen aan die we graag willen delen. Het verzorgen van afstandsonderwijs vraagt om nieuwe vaardigheden van zowel leraren als leerlingen (kunde), maar ook om creativiteit om van online lessen meer te maken dan alleen kennisoverdracht en instructie (kunst). De aanbevelingen die wij doen zijn ingegeven door de ervaringen van de docenten die meededen aan dit onderzoek en spitsen zich toe op het geven van afstandsonderwijs. Wij hopen van harte dat een tweede uitbraak van Corona uitblijft, maar als dit wel het geval is, willen we met onze aanbevelingen een bijdrage leveren aan een goede voorbereiding op het verzorgen van afstandsonderwijs.

Wij realiseren ons dat er nog talloze vragen onbeantwoord zijn gebleven die op de scholen en in den lande verder uitgewerkt zouden kunnen worden over het gebruik van digitale middelen in relatie tot vrijeschoolonderwijs. Vragen zoals wanneer digitale middelen het leerproces van leerlingen ondersteunen of juist belemmeren. Maar ook op welke wijze je de schermtijd afwisselend kunt inzetten in combinatie met fysieke opdrachten.

Graag gaan we in gesprek met scholen over deze vragen, maar ook over de aanbevelingen die wij naar aanleiding van de analyse van de vragenlijst hieronder geven.

■ Organisatie van afstandsonderwijs

1. Ontwikkel met het team een visie op afstandsonderwijs, uitgaand van de leeftijdsfasen. Waarbij tijdens de uitwerking van deze visie in ieder geval een duidelijk onderscheid gemaakt wordt tussen de kleuterafdeling en de hogere leerjaren gezien de conclusies uit de vragenlijst.
2. Kom vanuit de gezamenlijk geformuleerde visie tot een operationalisering van deze visie in een structuur en plan van uitvoering. Hoort naast het onderwijsaanbod en de in te zetten digitale tools ook een plan van aanpak voor leerlingen die uit beeld dreigen te raken of waarbij de ontwikkeling stagneert.
3. Wij bevelen scholen aan om keuzes te maken in het gebruik van digitale tools waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen:
 - Digitale leeromgevingen met nakijksoftware waarop leerlingen oefeningen kunnen maken die direct nagekeken worden door nakijksoftware. Verschillende platforms worden door leraren als overwegend positief ervaren zoals Junior Einstein, MOO en Gynzy. Wij raden aan om te onderzoeken welke leeromgeving passend is bij de visie van de school en welk materiaal geschikt is voor welke leeftijdsfase.
 - Digitale leeromgevingen waarbinnen klassen en leerlingen kunnen worden aangemaakt, leraren opdrachten kunnen verstrekken en waarop leerlingen hun eigen werk kunnen uploaden en leraren gericht feedback kunnen geven. Met Google Classroom hebben leraren goede ervaringen opgedaan. Ook zijn er leraren die goede ervaringen met Teams hebben, maar er zijn ook veel nadelen genoemd. Wanneer er voor Google Classroom wordt gekozen, lijkt het voor de hand liggend dat ook Google Meet wordt gebruikt als videoconferentietool. Toch strekt het tot aanbeveling om te onderzoeken of de combinatie van toepassingen van één aanbieder voldoet aan de wensen conform de visie van de school.
 - Videoconferentietools waarmee leerlingen en leraren elkaar kunnen ontmoeten om online les te geven of leerlingen in een groep of individueel te spreken. De twee systemen die door de leraren als overwegend positief zijn ervaren, zijn Google Meet en Zoom. De veiligheid met betrekking tot AVG van vooral Zoom is in opspraak geweest, maar lijkt na enkele aanpassingen op orde te zijn gemaakt door het bedrijf, maar verdient extra aandacht wanneer verschillende systemen met elkaar worden vergeleken. Belangrijk is het om de functionaliteiten van de systemen goed te onderzoeken. Met Zoom kan je bijvoorbeeld met 25 deelnemers in beeld communiceren wat voor klassikale lessen prettig is. Met Teams is dat aanzienlijk minder (was 4, is inmiddels 9), naast verschillende technische gebreken en haperingen die veelvuldig in het onderzoek door leraren onder de aandacht zijn gebracht. Er zijn ook andere systemen op de markt die beschikken over interessante functionaliteiten en het onderzoeken waard zijn.

Door keuzes te maken, wordt ook een aantal digitale tools uitgesloten of alleen ingezet waarvoor ze bedoeld zijn. WhatsApp bijvoorbeeld is geen tool om lesmateriaal te delen of opdrachten te laten inleveren. Dit schept duidelijkheid naar ouders en leerlingen. Daarnaast beschermt het leraren waardoor ze niet dag en nacht bereikbaar hoeven te zijn voor leerlingen en hun ouders. Voor individueel contact kan uiteraard de telefoon gebruikt worden. Een conferentietool kan hier ook voor ingezet worden, maar leraren geven aan dat ze het vermoeiend vonden om videocontact te onderhouden. De telefoon kan ook als vanouds zonder videofunctie dienstdoen. Voor kleuterleraren is juist de videofunctie aan te raden omdat de kleuter dan de kleuterleraar 'echt' ziet.

4. Wij bevelen scholen aan om leraren, leerlingen en ouders te trainen in het omgaan met de gekozen digitale tools.

■ **Lesstofaanbod**

5. Wij bevelen aan om aan de hand van de door de school ontwikkelde visie op afstandsonderwijs te komen tot een plan van aanpak per leeftijdsfase in het aanbod van afstandsonderwijs. Waarbij duidelijk onderscheid gemaakt moet worden in het aanbod voor de kleuters en dat van de hogere klassen.
 - a. Voor de kleuterafdelingen bevelen we aan om te onderzoeken op welke wijze de kleuterleraren het contact kunnen verzorgen, met welke inhoud, welke tijdsduur en welke frequentie. Er zijn veel best practices op dit gebied gedaan. Wij raden aan om (naast knutselpakketjes e.d. aan ouders meegegeven) ook voor de jonge kinderen inhoud te verzorgen, goed uitgebalanceerd en laagdrempelig voor ouders die hierin een prominente rol spelen.
 - b. Voor de hogere klassen raden we aan om naast taal en rekenen voldoende ruimte te maken voor periodeonderwijs en kunstonderwijs, maar dit alles wel in een gestructureerd haalbaar programma vorm te geven.
6. Niet gebaseerd op de conclusies, maar wel op grond van de voorbeelden die gegeven zijn in dit onderzoek en onze eigen expertise, raden we aan om leerlingen van de hogere leerjaren werkstukken te laten maken, met vooraf gestelde kwaliteitseisen om zo het periodeonderwijs te verdiepen, inclusief tussendoelen waarop feedback komt van de leraar of medeleerlingen.
7. Wij raden aan, uitgaand van de goede ervaringen van leraren met het maken van eigen instructiefilmpjes om vooral eigen filmpjes te maken

■ **Evalueren en monitoren**

8. Wij raden aan om feedback te verzorgen via de mogelijkheden van de gekozen digitale tool om het werk door leerlingen te laten uploaden. Wij denken op grond van de behoefte van leraren en de positieve ervaringen omtrent het geven van feedback, dat het zinvol is, om met elkaar na te gaan op welke wijze leraren feedback kunnen optimaliseren en hoe ze hierbij leerlingen kunnen betrekken. Hierdoor kan het leren van leerlingen zichtbaar worden

■ **Contact met leerlingen (individueel en in groepsverband)**

9. Wij raden aan om aan de hand van de geformuleerde visie leerlingen klassikaal online dagelijks te ontmoeten op vaste tijdstippen. Wij denken hierbij aan duidelijk afgebakende momenten in de ochtend en middag (bijvoorbeeld van 9.00u tot 10.00u en van 13.00u tot 14.00u) waarbij duidelijk is voor leerlingen wat van hen verwacht wordt op de verschillende tijdstippen (inclusief online gedragsafspraken).
10. Wij raden aan om naast de vaste klassikale online momenten op toerbeurt met kleine groepjes online af te spreken om het gemaakte werk te bespreken en hier feedback op te geven (bijvoorbeeld van 9.00u tot 10.00u klassikaal online les en van 10.00u tot 10.30u een feedbackronde in een viertal). Voor kleuterleraren raden we aan om in beperkte mate en lengte met de hele klas online af te spreken. Wel kan er online aan de klas voorgelezen worden of een kort spelletje gedaan worden. Wij denken dat het daarnaast zinvol is om in kleinere groepjes (maximaal 6 leerlingen) af te spreken om kinderen iets aan elkaar te laten vertellen, of een tekening te laten zien, naast het individuele contact.

11. Hoewel we op grond van de conclusies hier geen duidelijke uitspraken over kunnen doen, denken we op grond van de voorbeelden uit dit onderzoek en onze expertise dat het raadzaam is om alle leerlingen 1x per maand individueel te spreken (ca. 10 minuten per leerling) om te spreken over de persoonlijke ontwikkeling, de thuissituatie en de sociale interactie binnen en buiten de klas. Uiteraard spreekt het voor zich dat leerlingen die eerder opvallend gedrag vertonen of uit beeld lijken te raken, eerder gesproken kunnen worden volgens het opgestelde plan van aanpak (zie aanbeveling 2).

Voor kleuterleraren denken we dat het zinvol is om minimaal wekelijks contact te hebben met de groep. Tot aanbeveling strekt om dit volgens een vast ritme te verzorgen (bijvoorbeeld: dagelijks een dagopening voor alle kleuters online van ca. 20 minuten op verzorgd door de kleuterleraren van de school op toerbeurt). Wij raden aan om minimaal maandelijks met individuele leerlingen contact te onderhouden. Dit kan uiteraard per telefoon, waarbij met facetime de leraar in beeld is, wat de herkenbaarheid van de kleuterleraar ten goede komt.

■ Contact binnen het team

12. Gezien de ervaringen in de toelichting, raden we aan om de wekelijkse vergaderingen door te laten gaan online, maar korter dan gebruikelijk is. Wij denken dat 1,5 uur een maximale tijdspanne is voor online overleg. Ook zijn er goede ervaringen opgedaan met in grotere (buiten) ruimtes op school af te spreken (afhankelijk van de dan geldende voorschriften). Daarbij is het van belang dat er naast de praktische zaken ook ruimte is voor persoonlijk welbevinden tijdens een dergelijke crisis. Dit zou prima in kleinere groepjes online uitgewisseld kunnen worden.

■ Contact met ouders

13. Wij raden aan om duidelijk te communiceren met ouders over de door school geformuleerde visie en hoe deze visie er in de praktijk uit ziet. Wij bevelen aan om daarbij op te nemen wat school van de leerlingen, maar ook van de ouders verwacht en wat ouders van de leraar kunnen verwachten.
14. Hoewel we dit niet onderzocht hebben, denken we dat het raadzaam is om maandelijks feedback te geven aan ouders over de ontwikkeling van hun kind en wanneer nodig eerder bij ouders aan de bel te trekken als de ontwikkeling van een leerling dreigt te stagneren.
15. Gezien de positieve ervaringen die we in de toelichtingen aantreffen hiermee, raden we scholen aan om na te denken over de invoering van een wekelijks spreekuur voor ouders die vragen hebben of vastlopen in de begeleiding van hun kind. Dit contact moet via een door de school gekozen videoconferentietool (die in veel gevallen ook een wachtruimte heeft) tot stand komen.

■ De essentie van vrijeschoolonderwijs (middels stellingen)

16. Neem de tijd om een visie te formuleren vanuit het antroposofisch mensbeeld op afstandsonderwijs waarbij ondanks de beperkingen vooral gekeken moet worden naar de mogelijkheden van digitale middelen om leerlingen toch een sociale context te geven waarbinnen zij zich optimaal kunnen ontwikkelen waarbij hun hoofd, hun hart en hun handen worden aangesproken.

NB: de ethische aspecten van keuzes voor ICT-toepassingen

Elke school maakt haar eigen keuzes met betrekking tot de inzet van ICT-toepassingen. Deze keuzes hebben echter implicaties: kies je voor diensten van techreuzen Microsoft en Google, of ga je voor een Open Source oplossing, ofwel vrije software, zoals Moodle en Big Blue Button? De groeiende invloed van de grootste techreuzen op het onderwijs en het dagelijks leven van mensen is een belangrijk thema, maar dat is niet meegenomen in dit onderzoek. Er is slechts uitgegaan van de keuzes die scholen gemaakt hebben en de ervaringen die ze daarmee gehad hebben. Het is ons inziens aan elke school om zelf de morele implicaties in te schatten van de digitale tools die ze inzetten.

Vondellaan 50
3521 GH Utrecht
T: (030) 281 96 56
E: admin@bvs-schooladvies.nl
I: www.bvs-schooladvies.nl

VERENIGING van *vrijescholen*

Bureau
Jeugd & Media